

קידום נוער - תוכנית היל"ה

השכלת יסוד ולימודי השלמה

מדריך למורה במקצוע מארג שפה

תוכנית לימודים למסלול לימודי תעודה

9 שנות לימוד

כותבות התוכנית:

זיוה אילני

אילת כ"ץ

אוגוסט 2013

תוכן עניינים

3	1. רציונל התוכנית "מארג שפה"
5	2. טבלה מארגנת – מארג שפה 8 – 9 – 10 שנות לימוד
6	3. סילבוס מארג שפה – 9 שנות לימוד
7	4. חלק לשוני - משלבים בשפה,
18	5. המילון - הגדרה ואופן שימוש
24	6. פרסומת – תת סוגה של טקסט טיעון ושכנוע
31	7. סוגי כותרת
37	8. כתיבת מכתבים: 9 – 10 שנות לימוד
52	9. הסיפור הקצר
80	10. לשון ל - 9 שנות לימוד
88	11. טקסט טיעון
92	12. אמצעים רטוריים
97	13. שעשועי לשון

1. רציונל התוכנית "מארג שפה"

כדברי הסופר עמוס עוז: " העברית שלנו החדשה חצייה סלע מוצק וחצייה חולות נודדים הסלע אינו אחיד- יש בו שכבות "סלע בראשית", ישנן אבנים רכות יותר וישנן תרכובות מאוחרות ככלות הכול גבולות השפה הם גבולות עולמך..."

התוכנית מארג שפה מתייחסת לשפה כאמצעי תקשורת בהקשר חברתי, התרבותי, ההשכלתי והאישי.

רכישת שפה אינה רק אוסף של מיומנויות שניתן לשלפן במצבים שונים, אלא רכישה של ידע, תיאורטי ופרקטי כאחד, על השפה, בתוך הקשרים משמעותיים ומגוונים. השפה מתפתחת תוך כדי פעילות ממשית בתוך הקשר חברתי תומך ותוך כדי אינטראקציה בין רכיבי השפה [דיבור, האזנה, כתיבה, קריאה, וכמובן הידע המטא לשוני]. ההיחשפות והרכישה נעשים בהדרגתיות, על פי תנאי ההקשר (גיל, סביבה, תרבו, יכולות קוגניטיביות), יכולת אוריינות כוללת התנהגויות, תפיסות ועמדות, הקשורות לטקסטים מסוגים שונים, בהם נתקל הפרט בחייו, על מנת למלא אחר הצרכים האישיים החברתיים והתרבותיים.

התוכנית "מארג שפה" נבנתה מתוך תפיסה המאמינה בקיום קשר מתמיד בין השימוש בשפה לבין החשיבה על השפה ועל השימושים השונים בה. התוכנית מתייחסת להוראת השפה כאל פעילות של מסירת "מפתחות" המסייעים ללומדים בקריאה, כתיבה, דיבור, הבניית ידע, לשון בהקשר, מבנה משפט תקין. הסוגות הנלמדות משמשות לא רק להרחבת עולמו ולהרחבת אוצר המילים והשפה של הלומד, אלא גם כעזר בלשון הכתובה והמדוברת להעשרת התנסויותיו, ידיעותיו ולשיפור תפקודו בעולם האנושי החברתי.

המטרות

- לעודד את הלומדים להתנסות בקריאה וכתיבה בהתאם לגילם ויכולתם.
- לטפח לומדים בעלי עניין וסקרנות, יחד עם ביקורתיות.
- לחזק את תחושת היכולת והמסוגלות של הלומדים.
- להכיר ללומדים מגוון סוגות המרחיבות את הידע הכללי.
- לשפר אוצר מילים ופריטי לשון בעקבות מפגש עם טקסטים שונים ומגוונים.
- לפתח את השפה על גווניה הרבים.
- לשפר תקשורת בין אישית בסיטואציות לימודיות וחברתיות.
- להקנות מיומנויות להבנת המשמעויות הגלויות והסמויות בטקסט.

תפיסת התוכנית והעקרונות החינוכיים שלה

- למידה רלוונטית ומשמעותית- קירוב ויצירת הקשרים בין הנושאים והמיומנויות הנלמדים לעולם של הלומדים.
 - למידה מתוך עניין והנאה- מציאת תחומי עניין וחזק.
 - למידה באמצעים מגוונים- סיפורים, משחקים, שירים, טקסטים ויזואליים, שימוש במחשב במידת האפשר.
 - יצירת ידע משותף למורה וללומדים- למידה שיש בה בחירה והתאמה ללומד.
 - למידה בקבוצות קטנות- למידה סבלנית המבוססת על דיאלוג מכבד ומפרה.
 - עקרון הגיוון- מגוון נושאים מגוון סוגות וסוגות ועיסוק מונחה בכולן.
 - הגיוון מתבטא גם בהרכב של הפעילויות - מפעילויות עצמאיות לפעילויות בזוגות ובקבוצות ועד לפעילויות במליאה.
 - הדרגתיות - הקניית נושאי הלמידה נעשתה על ידי דירוג כשבכל פעם מוקנה מרכיב חדש אחד בלבד.
 - אקטיביות הלומד- מתן חיזוקים חיוביים ללומד במהלך פעילויות הלמידה, במטרה לעלות את המוטיבציה ואת האקטיביות שלו.
 - הערכה - הלמידה תהיה מלווה בהערכה רציפה, וממדי ההצלחה יהיו ברורים ויאפשרו לתלמיד להעריך נכונה את הישגיו.
 - עקרון המעגליות- תכנית הלימודים מציעה לחזור על הנושאים הנלמדים בשלבי הלימוד השונים, לכן חלק מהנושאים נלמדים יותר מפעם אחת.
 - שימוש בכלים מתוקשבים-אסטרטגיות עבודה תוך שימוש במקורות מידע דיגיטאליים החיוניות ללמידה בעולם המודרני.
- בבניית התכנית נלקחו בחשבון גם צרכיה המיוחדים של אוכלוסיית היעד, כלומר תלמידים המגיעים לפרקי זמן קצובים, שבהם הם אמורים להשלים שלבים שלא זכו להם, או שלא עמדו בהם בלימודיהם טרם הגיעם לתוכנית היל"ה.
- השלמת עשר שנות לימוד היא שלב ביניים בדרך אל מטרת היעד של השלמת חוק חינוך חובה, והמסגרות שלנו עלולות להיות ההזדמנות האחרונה שלהם להגשמת מטרה זו בעודם בגיל המתאים.
- אי לכך, ההוראה היא בדגש מתן בסיס ידע רחב, המלווה בעבודה ממוקדת ובתרגול רב. מארג שפה הוא מקצוע בסיסי והכרחי להתפתחות וצמיחה לימודית עתידית.

2. טבלה מארגנת - מארג שפוח - 9-10 שנות לימוד

קריטריון מארגן	מסלול 8 שנות לימוד	מסלול 9 שנות לימוד	מסלול 10 שנות לימוד
סוגה/ז'אנר ספרותי	פתגמים ומשלים	סיפורים קצרים	סיפורים קצרים
	הסיפור העממי / סיפורי עמים	פתגמים	שירה
הבעה והבנה סוגי טקסטים	שאלון, רשימה, טופס	טקסט טיעון	טקסט טיעון
	טקסט מפעיל	אמצעים רטוריים	אמצעים רטוריים
	מכתב אישי	סוגי כותרות	סוגי טקסטים נוספים
	תמצית	מכתב רשמי/חיפוש עבודה	מכתב רשמי / קורות חיים
	עובדה, דעה, השערה	סיכום כולל ובורר	סיכום כולל ובורר
	הבנת השאלה	טקסטים לא מילוליים	טקסטים לא מילוליים
	אוצר מילים: מילים נרדפות, ניגודיות (הפכים)	סוגי פרסומות	הבנת שאלה/בניית תשובה.
	מילות קישור סימני פיסוק	שאלות ותשובות מילון- הגדרה ושימוש	תוספות לשוניות אם לא נלמדו במסלול 8-9
לשון	חלקי דיבור מילות	שמות ותארים	מערכת הפועל: שורשים, גופים, זמנים ובנינים
	חלקי דיבור מילות	משפחות מילים זמנים וגופים בפועל	מבנה תקין של משפט
	סמיכות	שדה סמנטי	
	פועל, שם עצם תואר	משלבים בשפה שימוש במילון	תחביר: חלקי משפט וסוגי משפט
		מבנה משפט תקין	

3. סילבוס מארג שפה – 9 שנות לימוד

פירוט נושאי למידה	הקצאת שעות: 15 + 45 הרחבה	נושא
בחירה של שני משלים מתוך מאגר של ארבעה.	3	משל - כמבוא בלבד (אם לא נלמד ב-8)
מאגר של עשרה פתגמים, מתוכם בחירה של חמישה.	3	פתגמים (אם לא נלמד ב-8)
זיהוי משלבים בשפה תקנית/לא תקנית, סלנג. תרגול ראשוני	4	משלבים בשפה מילון- הגדרה ושימוש
פרסומת- מאפיינים.	4	פרסומת
עובדה, דעה, פיקנטית, שקופה, עמומה.	4	סוגי כותרות
מבנה מכתב רשמי, כתיבת מכתב לרשויות, להצעת עבודה.	4	מכתב רשמי
בחירה של שלושה סיפורים מתוך מאגר של ששה. מאפיינים ומבנה הסיפור.	10	סיפור קצר
עקרונות התמצית ותרגולה.	2	סיכום טקסט קצר - תמצית (אם לא נלמד ב-8)
מאפיינים ומבנה.	4	סיכום כולל ובורר
תרגולים.	2	מבנה תקין של משפט כתיבת תשובה לשאלה
מילות קישור, יחס, שמות תואר משפחות מילים, שדה סמנטי.	עד 10	לשון בהקשר (בהתאם לנלמד ב - 8) זמנים וגופים בפועל
מאפיינים, תבנית טיעון ותרגול.	10	טקסט טיעון

4. לשון

משלבים בשפה

משך ההוראה: שיעורים

מטרות:

לזהות ולהבחין בין רמת כתיבה גבוהה לבין כתיבה נמוכה.
התלמיד חייב להבין שלא כל צורת דיבור מותרת בכתיבה.

משלב - מושג אשר מציין רמות לשון שונות בהן משתמשים קבוצות שונות באוכלוסייה או

דובר יחיד.

ניתן לעבור ממשלב למשלב, בהתאם לצורך שנובע מהמסגרת בה נמצאים או מכורח הנסיבות.

את רמות הדיבור בלשון העברית מקובל לסווג לרמות הבאות:

משלב גבוה – במשלב לשוני גבוה משתמשים בדרך כלל בספרות, בשירה, בנאומים או במכתבים רשמיים. לדוגמא: "עבודתך הייתה מעולה".

משלב בינוני – במשלב לשוני בינוני (רגיל, יומיומי) משתמשים בדרך-כלל בדיבור, בין חברים ובמשפחה. לדוגמה: "העבודה שלך הייתה מוצלחת".

משלב נמוך (סלנג) במשלב לשוני נמוך (סלנג/עגה) משתמשים בדרך-כלל בדיבור ברחוב, בין חברים, במשפחה. לדוגמה: "העבודה שלך הייתה פיצוץ".

(לקוח מתוך אתר האינטרנט: <http://he.wikipedia.org/wiki/>)

דרך העבודה:

הצגת שני משפטים – אחד במשלב גבוה/תקין והשני במשלב נמוך/לא תקין ודיון.

לדוגמה: רונית התעוררה במצב רוח טוב ליום למודים נוסף.

רונית התעוררה בסבבה בגלל עוד יום למודים.

בהתאם לקבוצה הלומדת - אין צורך לגעת במשלב תנכ"י או לשון חז"ל.

תרגום:

יש להציג משפטים במשלב נמוך כדי שיהפכו אותם למשלב תקני, מתאים.

לדוגמה:

1. אתה עצבני, אל תרצי. =
2. אתה יודע כאילו איפה המחקרת שלי? =
3. אני מתחרפן מכל השיעור הזה =

לפניכם טקסט ובו ביטויים מודגשים. כתבו לאיזה משלב לשוני כל אחת מהן
מתייחסת.

חבר: "איק היה המבחן היום?"

משה: "בהתחלה הלך לי על הפנים אבל אחרי זה הלך דווקא די פיזי.".

• הסבר ביטויים אחרות למה התכוון משה?

סלנג:

זהו גון-לשון חוצה משלבים הנקוט בקרב דוברים אינדיווידואליים ובפי קבוצות בעלות מכנה משותף מכל סוג. חשוב להדגיש כי הסלנג הוא אמנם שפה "נמוכה" מבחינת המשלב (ע"ע, לעיל), אך הוא מאופיין בכך שמשתמשו בוחרים בו במודע, ולא משום היותם בורים או בעלי רמה נמוכה. הסיבה לשימוש בסלנג היא בדרך כלל רצון להתקבלות חברתית, "להיות חן" ו"שייך". מטבעו הסלנג יש בו רעננות, חביבות ואף עוקצנות. לפעמים קורה כי מה שהיה "עגה" מקצועית (ע"ע, לעיל) הופך להיות נחלתם של שכבות ציבוריות רחבות יותר, ואז הוא הופך ל"סלנג". בדרך כלל יש בו הנמכה מכוונת, אך לעתים יש בו דווקא "הגבהה" כביכול.

מתרגמת בבית ספר

<http://www.bagrut11.com/mishlav>

23M -משלבים בשפה

http://www.youtube.com/watch?v=wY_AfGGJ2uc

למורה – מן הדין להסביר לתלמידים, שהסלנג נוצר לעתים קרובות עקב מחסור במילה המתארת במדויק הווי או צורך שפתי. לא תמיד זהו משלב גבוה, אך הוא תמיד לא תיקני. מותר להשתמש בסלנג גם בכתב, בתנאי שהוא מושם במירכאס.

פצילות: בחרו אחד מהשירים הבאים, והביאו דוגמאות אחדות
לשימוש במשלה לשוני נחוק.

שיר הסלנג
להקת הנח"ל
מיילים ולחנאקובי לוריא

הי אתה, אט באת לצבא
תלמד לטובתך תלמד את השפה!

מסדר אמריקאי זה טרטר הטרטורים
כל האוהל על הצב למחר המסדרים,
לפמפמ זה לרדת לשכיבות סמיכה
זה הסיוט של הבוקר וזו לא בדיחה.
ויש לנו גם ערפיקה, מקצוע כביץ'
לערץ שטחים חביבי לערץ ולערץ,
הי אתה נראה לי הלמוט, אתה נמצא בהלם
זה לא נורא אתה עוד תיכנס לתלם

הי אתה...

הי מי זה בא? הופה...
כמו מח"ט אירופה

הולי זה איש עם פולה שצושה שרירים
הוא משוכנע שחולץ ממנו אין יותר דברים
ראש קטן צושה מה שאמרים לו ודי
וראש גדול להפק, הוא דואל יותר מדי.
וניחנח זה אחד שמדבר מדי הרבה
אמרים לו: "לך תחבא", בעברית: "תסתוות'פה!"

הי אתה...

אולי זה לא עברית ולא שפה תקנית,
אך זוהי השפה היומיומית...!

הי אתה...

צ'וקו זה צ'יקמוק ובלאן בלי שיטה
כשאחלה אתה לא מוצא אפילו ת'מיטה...
הסתבכת, צפה כליעה, שיט לב לבאות
אינה קדר, טיף אטומי, אתה בצרות...
שתו לי ואכלו לי זה אנבו בלי בוש,
שפטו לב שבת כלומר ביטלו לב חופשה.
הבן אדם שבול"ז כי לאור המצב
הוא כל כך מצומצם עד שנשבר לו הזנב

הי אתה...

לצורך זה לתפוס שלווה בזמן ההפסקות
לנוח ולנקות ת'ראש לכמה דקות
ואז אתה חולט על צ'ופר מתנה-
על האוכל של אמא, על מקלחת חמה...
אבל אתה לא ביחידה שמונה אפס ארבע -
שבאיט בשמונה, עושים אפס, וחוזרים בארבע...
אולי אתה מורעל כלומר חולה על הצבא,
אתה והצבא ממש סיפור אהבה...

הי אתה...

אולי זה לא עברית ולא שפה תקנית
אך זוהי השפה היומיומית...

הי אתה...

להפוך את התקליט זה באופן צנייני
לסייט חצי שירות ולהתחיל את השני,
דלקת קרום החשק זה חולי לא ברור
הנשמה נרצשת לקראת אותו שחרור
פזמניק זה אחד שכבר לקראת סוף השורות
אם העצת עד לכאן אז תתכונן לאירחות
כאם בעצם הפזמ"מ וצבנות מולמית -
כל אלה הן סימפטומים של מחלת הפזמ"מ.

הי אתה...

מה שבא בא

הדג נחש

מימים:מהאסרף, שאנן סטריט, שלומי אלון, גיא מה, אחיר בן צמי,

יאיאודוסקלמס

לחן: יאיא דודוסקלמס מהאסרף שלומי אלון, אחיר בן צמי גיא מה

ושאנן סטריט

מה שבא בא, מה שבא בא

מה שבא בא, מה שבא סבבה

הלכתי קילומטרים לא שאלתי למה

שלומים ויש חודשים נתתי להם שמה

בסדר, עבר, אני לא עושה דרמה

רוצה לספר... כל העיר הזאת נמה

אני חלמתי חלום, ואני מחפש את הפשר

שבו אני המלצר, ואף אחד לא השאיר לי תשר

קופץ ראש לבריכה, אבל אין בה מים

צרום על הבמה וכולם תוקעים בי ת'ציניים

כשרוצים אומרים לי יאללה בוא

כשה מ'יצ לכסף, כתאום הבוס לא פה

אף אחד לא ייתן לך מסגרת ביטוח

עד שהכסף לא ביד - שום דבר לא בטוח

כל כך הרבה התמכרויות שבא לי להקיא

קפה שחור סיגריות w.sex4free

מי אני מה אני מה, מה אני רוצה להיות

מנשק ת"ד ולזרק ת'קוביות

חותק את החיים בלי לאותת

מסתיר סימנים שהולך להתמוטט

רציתי צמחוני בסוף טורף בשר
 הבטחתי לצמי לא לוותר על שום דבר
 חשבתי איזה קורס כבר יסדר לי ת'קופסא
 מוצא עוד תירוץ ונשאר על הכורסא
 מכוון שצון לתשע - קט בתשע ארבעים
 מאחר שוב לפגישה - ומאשים את הפקקים
 חולף על כדורגל - אבל לא רואה משחק
 מלא חורים בשיניים - ואני דוחף ממתק
 רוצה להיות שמח, אבל יוצא עצוב
 הראש שלי קרח וזה נושא כאוב
 רציתי ללמוד חמש שפות לפחות
 בסוף אני לומד לעשות לי הנחות
 ביילויים, תצנוצות, בחורות - לא חסר
 בצבט חסרה לי אחת ומהר
 אני לא צבוע, יש לי כושר הסתגלות
 לא אני לא מושג, אבל לא תזיק לי הסתגלות

מה שבא בא, מה שבא בא
 מה שבא בא, מה שבא סבבה
 קח את זה בקלות

לפעמים פשוט קשה להיות אני
 להרוויח אבל לא - להפוך לחומרני
 רוצה לקנות הכל - בלי לשקוץ בחובות
 רוצה טלוויזיה - אבל לא תפרסומות
 לפעמים נראה לי קל לשתוק, לא לדבר
 להביא סגנון אחר, לא למהר, לא לחלטר
 רוצה להתחתן אבל לא להתבגר

רוצה לעשן אבל לא להתמכר
 צמחק בתוך העשור הרביעי לחיי
 ואל כל השאלות עוד עונה באולי
 טוב לך? - אולי, רע לך? אולי.
 מבסוט? אולי, צייץ? אולי, רעה? אולי דיי!
 אנשים בייל שלי עושים הון
 אני עושה ביד ממשיק לרטון
 חברה ביילי מנהלים את העולם
 אני יושב מארבע שונא את כולם
 אין לי כוח לקום, אין לי כוח לישון
 אין לי כוח לטלויזיה, לדיסקים, לרדיו, לציתון
 קטונתי מלנסות לקלוט מה עלי עובר
 לא בא לי לשתוק, לא בא לי לדבר
 אנשים ביילי מצאו, אין לי כוח לחפש
 אנשים ביילי עם דרייה, כנראה אין לי אינטרס
 אנשים ביילי מתחילים להתרפק
 ואני אוטוטו מתחיל להתפרק

מה שבא בא, מה שבא בא
 מה שבא בא, מה שבא סבה
 קח את זה בקלות

יאללה לך הביתה מוטי

שרית חדד

מימים ולחונקובי אונ

זא החוצה תתייגע בשמש
לא רוצה אותך כאן בדירה
כל מה שהיה בינינו אמש
התהפך להיות פתאום נורא.
אני חשבתי שיהיה לך ערן
אתה חשבת שתפסת גל
וצריק לקשור אותך בחבל
אחרת אתה לא נאמן בכלל.
הייתה לנו אהבה קצרה
אבל אתה הפכת לזרה.

יאללה לך הביתה מוטי

שלום ותודה

ואל תתקשר אלי

אני לא צונה

אם תקרא לי מלמטה

אני אקרא למטרה

אני תשיג לך חייט

כי אין לך ברירה.

אני אשלח את הדברים שלך בדואר
לחברה שאתה תמצא שבוע הבא
מלבאס אותי אתה צשית תואר
כמו פארוק שאין לו עבודה.

את הלב שלי נתתי כמו ניתוח
ואתה דחית את ההשתלה
ואם שנינו נדבר פתוח
אל לב אין לכות לומר מילה.
הייתה לנו אהבה קצרה
אבל אתה הפכת לזרה.
יאללה לב הביתה מוטי...

<http://www.youtube.com/watch?v=yxRR2WZvFCM> - השיר מתוך ההופעה בקיסריה

פעילות – לפניכם ביטויים אחדים.

- רשמו ליד כל ביטוי את ההסבר שלו (מתוך מחסן המילים)
- הכו את הביטויים למטה גבוה יותר

הכול דבש

מצוק

סוף הדרכ

על גופתי המתה

חבלי"ז

אח שלי

שרוט

פצצות לאבות

אכל אותה

עשר

הולך לו

אחלה

סבבה

מדהים, חבד, משועשע על כל השכל, הכול טוב, מצולה, מצליח לו, משהו יוצא
מהכלל, חבלי על הזמן, מצפון, קרוע, לא הולך לו, נדפק

עאלה לדיון: האם שימוש בסלנג מצפיר או "מצמצע" את השפה?

5. המילון - הגדרה ואופן שימוש

מילון הוא ספר מילים הערוך בדרך כלל בסדר אלפביתי. צורה זו מהירה וקלה להתמצאות. קיימים מילונים מסוגים שונים- העיקריים הם:

1. מילונים חד לשוניים המפרשים מילים באותה שפה.
2. מילונים דו לשוניים (או יותר) המתרגמים מילים משפה אחת לשפה אחרת.
3. מילונים מקצועיים לתחומים מסוימים (מוזיקה, רפואה, פיסיקה)

ערך מילוני: הוא מושג המופיע במילון.

שיטות סידור הערכים:

לכל מילון עיקרון לפיו מסדרים את הערכים.
מילון "אבן שושן" ומילון "רב מילים" מציג את הערכים של השמות על פי צורת היסוד שלהם. למשל: את הערך "ילדיכם" מחפשים בערך "ילד". אבל לגבי הפעלים המצב שונה: אבן שושן מסדר על פי השורש. למשל: הפועל "מתכתבים" מוצאים תחת הערך "כתב".
מילון "רב מילים" מציג את הפעלים על פי צורת עבר נסתר, "התכתב".
במילון "ספיר" הפעלים מוצגים בצורת הווה יחיד. למשל: צורת "הסתגר" מוצאים תחת הערך "מסתגר".

ההגדרה המילונית כוללת לרוב:

- א. הגדרה כוללת: מביאים תחילה את התחום שאליו שייך הערך המוגדר, אחר כך מביאים את התכונות המיוחדות לאותו ערך. למשל: אריה: חית יער טורפת חזקה ממשפחת החתולים
- ב. מילה נרדפת, הבאת מילים אחרות מאותו שדה סמנטי. שדה סמנטי כולל את כל המילים השייכות לאותו תחום משמעות. למשל: השדה הסמנטי של המילה דל הוא: עני, אביון, דל, חסר כל, שפל, חסר ערך, מועט.
- ג. תרגום לשפה אחרת, כאשר מילה זו שגורה בפי הדובר יותר מהמילה המקורית. למשל: גלובליזציה, אינפלציה, מודרניזציה, אינפורמציה...
- ד. הוספת דוגמה או ביטוי להמחשה או ציטוט מהמקורות. למשל במילון אבן שושן בערך "חֶשֶׁךְ" כתוב: אופל, עלטה "ויבדל אלוהים בין האור ובין החשך (בראשית א ר).

סימני עזר וקיצורים

המילונים משתמשים בקיצורים, ראשי תיבות ואייקונים. בדף הראשון מוצאים את טבלת הסימנים ומידע על שימוש המילה (תקופה, רמת לשון, תחומי חיים). קיצורים ראשי תיבות במילון:

דרך אחרת לחסוך במילים היא באמצעות שימוש בראשי תיבות או בקיצורים. לפניכם רשימה שלראשי תיבות וקיצורים מקובלים ושכיחים:

א"ם - אומות מאוחדות	ד"ר - דוקטור
אח"צ - אחר הצהריים	ד"ש - דרישת שלום
ארה"ב - ארצות הברית	המזה"ת - המזרח התיכון
בג"ץ - בית דין גבוה לצדק	וכד' - וכדומה
בד"כ - בדרך כלל	וכו' - וכולי
ב"ה - בעזרת השם	ז"א - זאת אומרת
ביה"ס - בית הספר	ז"ל - זיכרונו לברכה
בי"ח - בית חולים	חו"ח - חס וחלילה, חלילהוחס

המילון מוסר מידע בתחומים הבאים:

1. ניקוד המילה
2. חלקי הדיבר (שם עצם, שם תואר, פועל...)
3. מין השם, צורת רבים, צורת הסמיכות, הנטייה של השם ושל הפועל.
4. רמת הלשון.

הבדלים בין מילונים:

מילה במילה	ספיר	רב מילים	אבן שושן
אוצר מילים	מפרש מילים ניבים וצירופים	מפרש מילים ניבים וצירופים	- מפרש מילים ניבים וצירופים
מילים נרדפות מילים מנוגדות שדות סמנטיים	כל רובדי השפה ותחומים נוספים	מתמקד בעיקר בשפה העברית בת זמננו וכולל את כל החידושים	כל רובדי השפה העברית מהמקרא עד העברית החדשה
אין מילים לועזיות	מילים לועזיות	מילים לועזיות	מילים לועזיות
אין הרחבה אטימולוגית	הרחבה אטימולוגית	אין הרחבה אטימולוגית	הרחבה אטימולוגית, ציון זמנה ומקורה של המילה
אין הסברים	הסברים קצרים	הסברים קצרים ופשוטים ומשפטי הדגמה	הסברים קצרים ופשוטים
ניקוד חלקי	אינו מנוקד	אינו מנוקד	מנוקד
ציון חלקי הדיבור	ציון חלקי הדיבור	ציון חלקי הדיבור	ציון חלקי הדיבור

מילים לועזיות

לשון העיתונות העברית שופעת מילים לועזיות. לעתים השימוש במילים אלה הכרחי, משום שהן הפכו למונחים בין-לאומיים בתחומים של פוליטיקה, משפט, טכנולוגיה, אמנות וכדומה, ולא נמצא להן תרגום עברי מדויק. למשל: קואליציה, אופוזיציה, תיאוריה, טרור, ניטרלי. אבל יש עיתונאים (ולא רק עיתונאים) המרבים להשתמש במילים לועזיות מתוך רצון להתגנדר במילים "מחוכמות", "מדעיות" או אפנתיות.

מרבית המילונים מתייחסים למילים אלה. לדוגמה:

אֲבִיקָטִיבִי – ענייני, נקי מנטיות ומרגשות (ההפך: סובייקטיבי)

אִידָאָלִי – מושלם, מופתי

בִּירוֹקְרָטִיָה – שלטון פקידות, סחבת, ניירת

דִּינָמִי (דינאמי) – ערני, תוסס, פעיל, משתנה

הוֹמוֹרִיסְטִי – מבדח, היתולי

וִירָאִלִי – נגיפי, זיהומי

תרנאף עלומד

1. אינז מילד תבוא קודם?

אבטיח או ארמון? _____

גלידה או גלגל? _____

נייר או נצל? _____

קול או קיר? _____

תפוח או תרנאף? _____

2. סידור מילים

כתוב את המילים לפי סדר הא"ב:

הר	1.
מברק	2.
מאדל	3.
ליצן	4.
ילקוט	5.
יט	6.
עאבנייה	7.
סרט	8.
ספר	9.

3. הקד קצינאף את האות השניה בכל מילה וסדר את המילים הבאות לפי

סדר האלף - בית הפנימי.

שרביט	1.
ענע	2.
שתיל	3.
שביל	4.
שבת	5.

4. קיצורים וראשי-תיבות

התאם את הקיצורים וראשי התיבות למילים הכתובות למטה.

קו"ס _____

ת"א _____

מס' _____

י-ט _____

קו"ח _____

קופ"ח _____

ד"ש _____

צ"ו _____

כ"כ _____

א"ב _____

המילים: אלף - בית, בית - ספר, בית - חולים, רחוק, תל - אביב, ירושלים,
מספר, דרישת - שמו, על - ידי, כל - כק, קופת - חולים.

6. פרסומת - תת סוגה של טקסט טיעון ושכנוע

משך ההוראת 4 שעות

מטרות היחידה:

- הלומדים יכירו סוגי פרסומות.
- הלומדים יזהו מסרי פרסומות.
- הלומדים יכירו את הדרכים בהם משתמשים לשכנע אותנו.
- סיוע בהפיכת הלומדים לצרכנים נבונים וביקורתיים יותר.

[כהכרות עם הסוגה מומלץ להביא מגוון של פרסומות לחשיפה בפני הנערים ולאפשר להם לגלות את מאפייני הסוגה.]

לפניך סרטוני יוטיוב הצוסקים בפרסומת

- התבונן באחד הסרטונים וצנה על השאלות

<http://www.youtube.com/watch?v=XKVi5C6Wg00>

יוטיוב – מוצאת הילף

<http://www.youtube.com/watch?v=BfHpu5e4s9w&list=PL4796CA5C0FD30FB9&index=9>

תנו לחיות לחיות

<http://www.youtube.com/watch?v=e2U9W9vN4X0&list=PL4796CA5C0FD30FB9>

בזק בינלאומי

<http://www.baba-mail.co.il/content.aspx?emailid=1723>

פרסומות מאעלית

- מי יצר את הפרסומות?
 - מה מטרתה?
 - מי קהל היעד? לאי פונה הפרסומות?
 - באילו שיטות מנסים לשכנע אותך לצרוך את המוצר?
 - מה לא מולכר בפרסומות?
 - האם הפרסומות שכנעה אותך?
- לפניכם פרסומת כתובה כיצד ובאילו אמצעים מנסים לשכנע אותך לקנות את המוצר. (לא בכל פרסומת נמצא את כל האמצעים)

ניקוי עמוק זו המומחיות שלנו

NEUTROGENA deep clean

סדרת מוצרי ניקוי מנצחים לעור הפנים - לעור רענן, מאוזן ומלא חיים

ניטרוגינה מי פנים ויזבלי קליר סטרס קונטרול 3 ב-1 200 מ"ל ב-49⁹⁹ ש' ליח'

1+1* על סדרת ניטרוגינה דיפ קלין

*הזול מביניהם, אין כפל הטבות

1,200 יח' במלאי

Neutrogena® #1 DERMATOLOGIST RECOMMENDED

אמצעים מושכי תשומת לב

- אותיות בעדלים שונים
- תמונות בעלי דו משמעות
- סיסמאות
- אמצעים
- מסר סמוי- חזאי אמיתיות
- פנייה אישית
- הכללות
- שימוש במטבעות לשון
- שימוש בסלנג
- השמטת פרטים

1. הסבר כיצד שלשה מהאמצעים הרשומים באים לידי ביטוי בפרסומת זו?
2. מי יצר את הפרסומת?
3. מה מטרתה?
4. מי קהל היעד? למי כונה הפרסומת?
5. באילו שיטות מנסים לשכנע אותך לצרוך את המוצר?
6. מה לא מוזכר בפרסומת?
7. האם הפרסומת שכנעה אותך?

איך פרסומות מוכרות?

פרסומות עובדות במישור של התת מודע, למשל יש שימוש רב בצילומים המעבירים יותר תחושה מאשר עובדות. פרסומות מתמקדות ברגשות ופחות במתן אינפורמציה. כלומר, באמצעות פיתוי ורגש משכנעים אותנו לקנות. המפרסמים הפכו לסוכני סוציאליזציה בחברה הקפיטליסטית והם עוסקים בתקשורת, בחברה ובתרבות על מנת למכור מוצרים. המשאבים העומדים לפניהם אדירים ולכן, מפני שהם אינם אחראיים לתוצאות של התכנים המועברים באמצעותם אלא רק ברמה של קנייה כתוצאה מחשיפה לפרסומות ולמדיה. בכלל, חשוב ללמד אנשים כיצד להתגונן מפניהן ובפרט ילדים ובני נוער. טקטיקה אחרת המנוצלת ע"י פרסומאים היא הבטחות שווא: כך למשל - במוצרי קוסמטיקה זול לקנות קרם לחות נטול תדמית זוהרת - כי אז אפשר לחסוך הרבה כסף ובכל זאת נשים רבות מתפתות וקונות מוצרי קוסמטיקה באלפי שקלים כי אלו מבטיחות להן יופי ו"צעירות".

מה אפשר לעשות? ראשית להיות מודע לתחכום של המפרסם, וכבר מגיל הגן לחנך לצפייה ביקורתית בטלוויזיה: להסביר לילדים בכול גיל את המניעים של המפרסמים ברמה שהם מסוגלים להבין.

בנוסף לכך, להכניס את זה לתכנית הלימודים ולהסביר כי הטלוויזיה ויתר סוגי המדיה הם סוכני החיברות, המעבירים ערכים ותרבות והם לא עושים זאת תמיד ממניעים חינוכיים. מותר לנסות למכור דברים באמצעות פרסומות, אבל זה לא לגיטימי לעשות את זה בצורה שגורמת לאנשים להתמכר לקניות.

<http://saloon.co.il/shiram/?p=176>

פרסומות לג'אנקפוד (מזון ללא ערך תזונתי)

איילו מביין האמאצ'יס באיט לידי ביטוי הפרסומות?

אמצעי נוסף: צליל וחריזה

שירת הסטיקר

מילים: דוד גרוסמן

דור שלם דורש שלום
תנו לצה"ל לנצח
עם חזק עושה שלום
תנו לצה"ל לכסח
אין שלום עם ערבים
אל תתנו להם רובים
קרבי זה הכי אחי
גיוס לכולם, פטור לכולם
אין שום ייאוש בעולם
יש"ע זה כאן
נ נח נחמן מאומן
No Fear, משיח בעיר
אין ערבים אין פיזאציה
בא"ץ מסכן יהודים
העם עם האלן
העם עם הטרינספר
טסט בירכא
חבר, אתה חסר
הקדוש ברוך הוא אנחנו בוחרים בק
בחירה ישירה זה רע
הקדוש ברוך הוא אנחנו קנאים לך
ימותו הקנאים.

כמה רוצ אפסר לבלוז
אבא תרחט, אבא תרחט
קוראית לי נחמן ואני מאמט
כמה רוצ אפסר לבלוז
אבא תרחט, אבא תרחט
ברוק השט אני נושט
ולכן...

מדינת הלכה - הלכה המדינה
מי שנוסף הרוויח
יחי המלך המשיח
יש לי בטחון בשלום של שרון
חברון מאז ולתמיד
ומי שלא נולד הפסיד
חברון אבות
שלום טרנספר
כהנא צדק
CNN משקר
צריק מנהיג חלק
סחתין על השלום, תודה על הבטחון
אין לנו ילדים למלחמות מיותרות
השמאל צוהר לערבים
ביבי טוב ליהודים
פושעי אוסלו לדין
אנחנו כאן הט שט
אחית לא מפקירים
עקירת ישובים מפלאת את העט
מוות לבואדים
תנו לחיות לחיות

מוות לערכים
כמה רוצ אפטר...

לחסל, להרוג, לארש, להגלות
להדביר, להסגיר, עונש מוות, NOFEAR
להשמיד, להכחיד, למגר, לבצר
הכל בגלגל, חור

פצילות: מצאו והצתיקו חמישה "סטיקרים" (דבקיות) המופיעים בשיר
כתבו:

- מה מטרת כל "סטיקר"?
- מי כתב אותו?
- האם הסטיקרים שכן צו אותך?
- הוסיפו עוד שני סטיקרים המוכרים לכם
- כתבו סטיקר (דבקית) ונסו לשכנע את חבריכם

יוטיוב של השיר

<http://www.youtube.com/watch?v=zgYWFW4XwHg>

7. סוגי כותרת

משך ההוראה: 4 שעות

מטרות:

התלמיד יזהה ויכיר סוגי כותרת

[גם כפתיחה לנושא יש להציג מגוון כותרות ולאפשר לנערים למיין עוד בטרם למדו את סוגי הכותרות].

הכותרת:

מילה, צרוף מילים או משפט הנמצא בראש מאמר, סיפור, שיר פרק וכדומה...
הכותרת עומדת בפתח כל טקסט והיא מכוונת את הקורא.
בסיום הכותרת אין סימן פיסוק.

תפקידי הכותרת:

מוסרת את עיקר המידע של הטקסט ולעיתים רומזת עליו.
מעוררת עניין וסקרנות אצל הקורא לגבי המשך הטקסט.

סוגי כותרת:

א. כותרת מוסרת מידע = עובדתית. כותרת המתייחסת לעיקר המידע שבטקסט וכוללת לרוב עובדות. כותרת מידע/עובדה נקראת גם "כותרת שקופה", מפני שהיא מוסרת מידע בצורה ברורה.

ב. כותרת נוקטת עמדה = דעה כותרת המציגה או מרמזת על דעת הכותב.

ג. כותרת פיקנטית = כותרת המעוררת עניין וסקרנות אצל הקורא ומנוסחת לרוב בדרך מפתיעה ומעניינת. כותרת עמדה/דעה, נקראת גם "כותרת עמומה", מפני שאינה מוסרת דבר מדויק, והקורא לא יכול להיות בטוח שהבין את הכוונה שבה.

כותרת המידע - בנויה בדרך כלל כמשפט שלם, המעביר לקורא את תמצית הטקסט או את הרעיון העיקרי. זו כותרת אובייקטיבית ואין בה התייחסות אישית לנאמר.
את הנאמר בכותרת המידע ניתן תמיד לבדוק. הכותרת כתובה בשפה תקינה – גבוהה. לדוגמה: בהצבעה בכנסת נכחו 24 חברי כנסת בלבד.
המשפט נותן עובדות שניתנות לבדיקה. זהו משפט שלם ותיקני.
כותרת העמדה - מציגה את עמדתו של זה שכתב אותה. כותרת זו מנוסחת כך שהקורא יכול לקלוט ממנה מה עמדתו של הכותב. בכותרת עמדה יש מילים שיפוטיות (טוב, רע,

מתאים, נכון, שגוי...) ויכולים להופיע בתוכה סימני פיסוק. כותרת המידע אינה חייבת להיות משפט שלם.

רמת השפה יכולה להיות פשוטה יותר, שפת הדיבור ויכול להופיע בה גם סלנג. לדוגמה: הקיץ הגיע סוף, סוף. המילים "סוף, סוף" הן מילים שיפוטיות המעבירות לקורא את תחושתו והרגשתו של זה שכתב את הכותרת. דוגמה נוספת: מי שלח את השליח? גם זו כותרת עמדה, מפני שבסופה מופיע סימן שאלה. מי שואל את השאלה? זה שכתב את הכותרת.

תרגיל:

ציינו ליד כל כותרת אם היא כותרת צמדה או כותרת מידע:

1. הכלבים התרוצצו בחצר כל היום _____
2. השמים הכחולים שיצאו אותו _____
3. ברד ירד בדרום ספרד הצרפ _____
4. התלמידים השקיעו מרץ ומאמץ בלימודים _____
5. המורים משתדלים מאד ללמד היטב _____
6. היקף העבודה נקבע על פי החלטות ההנהלה _____
7. השלל החוויר נוכח הצופדות החדשות _____
8. עבודתו נצטתה עם כל הלב _____
9. מצב ליבו של האיש טוב מאד _____
10. ראיתם את הקשת בשמי המערב? _____

יתכן שייווצר ויכוח לגבי הגדרת כותרת זו או אחרת. הוויכוח לגיטימי, שכן יש כותרות שמופיעות ככותרת מידע, אך יש בהן מילה או סימן פיסוק או נימה אישית, הן כותרות עמדה.

כותרות העמדה נחלקות לכמה תת-סוג:

- כותרת פיקנטית כותרת זו מופיעה לעתים קרובות כצירוף מילים שאיננו משפט. היא יכולה לכלול מילים שיפוטיות ולא חייבת להיות מנוסחת כמשפט שלם או תיקני.
לדוגמה: יש גמר? – השאלה הופכת את הכותרת לעמדה, ובתוך זה היא גם פיקנטית, מפני שאין כאן מידע מושלם, אלא רק שאלה, ואין עליה תשובה.
גם כותרת שמנוסחת כ"משחק מילים" או צלילים היא כותרת פיקנטית והיא בוודאי עמדה.
לדוגמה: ברוך מבורך, מבורך? = יש כאן משחק בצליל והדבר בוודאי נעשה לא במקרה. יש כאן התחכמות "פיקנטיות" (כאילו הוסיפו תבלין לכותרת). בדרך כלל, כותרת פיקנטית היא כותרת עמומה.
- כותרת שיש בה השערה לדוגמה: יתכן שהחורף הבא יהיה גשום. אין כאן וודאות, אי אפשר לבדוק את העתיד, והמילה "יתכן" היא מילה של השערה.

תרנאל:

א. ציינו ליד כל משפט - נכון / לא נכון.

1. כותרת צמדה היא כותרת המנוסחת כמשפט שלם ותיקני _____
2. כותרת מידע היא משפט של תוכן _____
3. כותרת פיקנטית היא כותרת עניינית וקצרה _____
4. כותרת פיקנטית משתמשת במשחק מילים _____
5. כותרת מידע היא כותרת אובייקטיבית _____
6. כותרת צמדה מייצגת רק את דעתו של הכותב אותה _____
7. בכותרת צמדה לצולל לא יופיעו סימני פיסוק _____
8. בכותרת מידע לצולל לא יופיעו סימני פיסוק _____
9. כותרת שיש בה השערה היא כותרת מידע _____
10. כותרת שיש בה השערה היא כותרת צמדה _____

ב. לפניכם שני טורים. בטור אחד מופיעים סוגים שונים של כותרות. בסוף השני מופיעים סוגי הכותרות. מתחו קו בין הכותרת לבין הגדרת הסוג שלה.
(מובן מאילו שיהיו קווים אחדים לכל הגדרת הסוג של הכותרת.)

1. השקף השוקה מתגלגל עכשיו
2. סופי סיימה את הספר כותרת מידע
3. האמת - היא תמיד יחסית
4. כדור הפלא של פלה
5. רגל הנהג של יוסי בניון כותרת צמדה
6. סופת גשמים פקדה את הארץ
7. הרוח כיסתה את הדרכים במדבר
8. אנחנו בטוחים שנעבור את המבחן כותרת צמדה פיקנטית
9. נראה לנו שנצליח
10. הצלצל הצלצל הצליל צורק
11. הטלפון החכמים הם רובוטים כותרת מידע פיקנטית
12. בני הנוער של היום אוהבים להתמכר
13. שרשרת הדורות נמשכת כל הזמן
14. המידע שסודר אמש היה חלקי בלבד
15. השוכבים שוב עברו את השמש

ג. בתרשיף הבא עליכם להפוך את הכותרות מסוג אחד לסוג אחר

כותרת מידע	כותרת צמדה (כולל פיקנטית והשערה)
חברי הכנסת יצאו לפעולה	
מחקרי הטנים מציינים מאד	
חשוב לכם ללמוד היטב	
השמש שחררה גלים של חום	
ביציע של המדרש נשמעו ויכוחים	
דברי חכמים בנחת נשמעים	
התרשיף הזה הוא תרשיף קשה?	
התלמידות הציינו נרדמו כנראה	

ד. לפניכם מספר כותרות, סמנו ליד כל כותרת האם היא צמוחה או שקופה.

1. לכל אדם כוכב יש משמעות. צמוחה/ שקופה
2. הקנאה. צמוחה/ שקופה
3. אני אוהבת אותו. צמוחה/ שקופה
4. שני חברים וכלב. צמוחה/ שקופה
5. הכי מצחיק שיש. צמוחה/ שקופה
6. הצתקות בבחינת הבטחות. צמוחה/ שקופה
7. משפחת לוי. צמוחה/ שקופה
8. ה"מכונית" של הקוטב הצפוני. צמוחה/ שקופה

ה. בחרו אחת מהכותרות למעלה צמורה או שקופה ונסו לשער במה יעסוק הקטע על פי הכותרת.

- א. ציינו ליד כל כותרת האם היא מנוסחת בניסוח ענייני או פיקנטי.
ב. האם תוכלו לשער מה יהיה תוכן הטקסט של כל כותרת?
ג. באיזה מהכותרות לא הצלחתם לשער את התוכן? ממה נבע הקושי?

- צומח דגש נפלאה _____
- ציונים זה לא הכול _____
- הכיתה המצופפת _____
- מלאך המוות משיג לך אש _____
- לא הולך עם הזרם _____
- הסתגלות צמחים לתנאי החיים במדבר _____
- מצמד הר סיני _____
- אולימפיאדת לונדון _____

8. כתיבת מכתבים: 9 - 10 שנות לימוד

המכתב הוא סוגה בעלת מאפיינים משותפים בצורה ובאמצעים הלשוניים. ישנם סוגי מכתבים שונים, אך המשותף לכולם הוא היותם מעין שיחה כתובה, שיחה שבה פונה הכותב (המוען) אל מקבל המכתב (הנמען).

המכתב הינו אמצעי תקשורת להעברת מסרים בכתב בין אנשים. התכנים של המכתבים הם רבים שונים ומגוונים. טקסט המכתב מכיל מעין שיחה כתובה.

מטרות יחידת לימוד זו:

1. היכרות עם הרשמי של כתיבת מכתבים.
2. זיהוי והיכרות מאפייני המכתב רשמי.
3. תרגול והתנסות בכתיבה, על פי מבנה ותבנית כתיבת המכתבים.

נושא כתיבת מכתבים נלמד בתוכנית מארג שפה בשלושת מסלולי הלמידה

מסלול למידה	נושא	הקצאת שעות	פירוט נושאי הלמידה
8 שנות לימוד	מכתב אישי	4 שעות	כיצד כותבים מכתב אישי- לימוד תבנית מבנה תקין של טקסט
9 שנות לימוד	מכתב רשמי	3 שעות	תבנית של מכתב רשמי תרגול חיפוש עבודה, מכתב לרשויות
10 שנות לימוד	מכתב רשמי (במידה ולא למד ב-9 שנות לימוד)	3-4 שעות	מבנה ותבנית מכתב רשמי תרגול: קורות חיים וחיפוש עבודה.

סוגי מכתב

נהוג למיין את המכתבים לשני סוגים עיקריים: מכתבים אישיים ומכתבים רשמיים. הם דומים ושונים.

ביחידה זו נלמד להכיר ולתרגל את החלקים הדומים ואת החלקים השונים.

מכתב רשמי

על הרצף בין המכתב האישי והרשמי ניתן למקם סוגים שונים של מכתבים כגון: הזמנות, ברכות ואיחולים, מכתבים למערכת עיתון וכו'...

נכיר מספר מושגים הכרחיים הקשורים לכתיבת כל מכתב:

מען - כתובת למשלוח המכתב, כתובת מגורים/מקום של שולח המכתב.

מוען - כותב המכתב, שם פרטי ושם משפחה.

נמען - האדם / החברה / הארגון אליו מיועד ונשלח המכתב.

מהו מכתב אישי?

מכתב "קרוב" שכותבים לאדם שמכירים: בני משפחה, חברים. במכתב זה יש מקום לבטא רגשות, חוויות אישיות, סיפורים אישיים. לכן סגנון כתיבת המכתב ותוכנו יבטאו קירבה.

מהו מכתב רשמי?

מכתב "מרוחק" שכותבים למישהו לא מוכר לדוגמא: לחברות, ארגונים, משרדי ממשלה, לאנשים פרטיים בעלי תפקיד רשמי.

במכתב זה יש חשיבות לתקינות השפה, מבנה המכתב ברור ומוקפד.

לכתיבת מכתבים אישיים ורשמיים יש תבנית קבועה משותפת, בנוסף, למכתב הרשמי ישנם מאפיינים נוספים שאינם נמצאים במכתבים האישיים.

בואו נכיר את התבנית המשותפת למכתב האישי והרשמי

תאריך - תאריך כתיבת המכתב.

שם הנמען - פרטי האדם/הגוף/הארגון אליו מופנה המכתב.

מילות ברכה בפניה לנמען כגון: אדון נכבד, חברי היקר

גוף המכתב - מטרת הכתיבה של המכתב.

סיום - מילות פרדה- בדידות, באהבה, בברכה, בכבוד רב, תודה.

חתימה המוען - שם כותב המכתב וחתימתו האישית.

לכתיבת מכתבים יש חלקים קבועים משותפים, אך קיימים ביניהם גם הבדלים.
ישנם מאפיינים הנכתבים רק במכתבים הרשמיים.

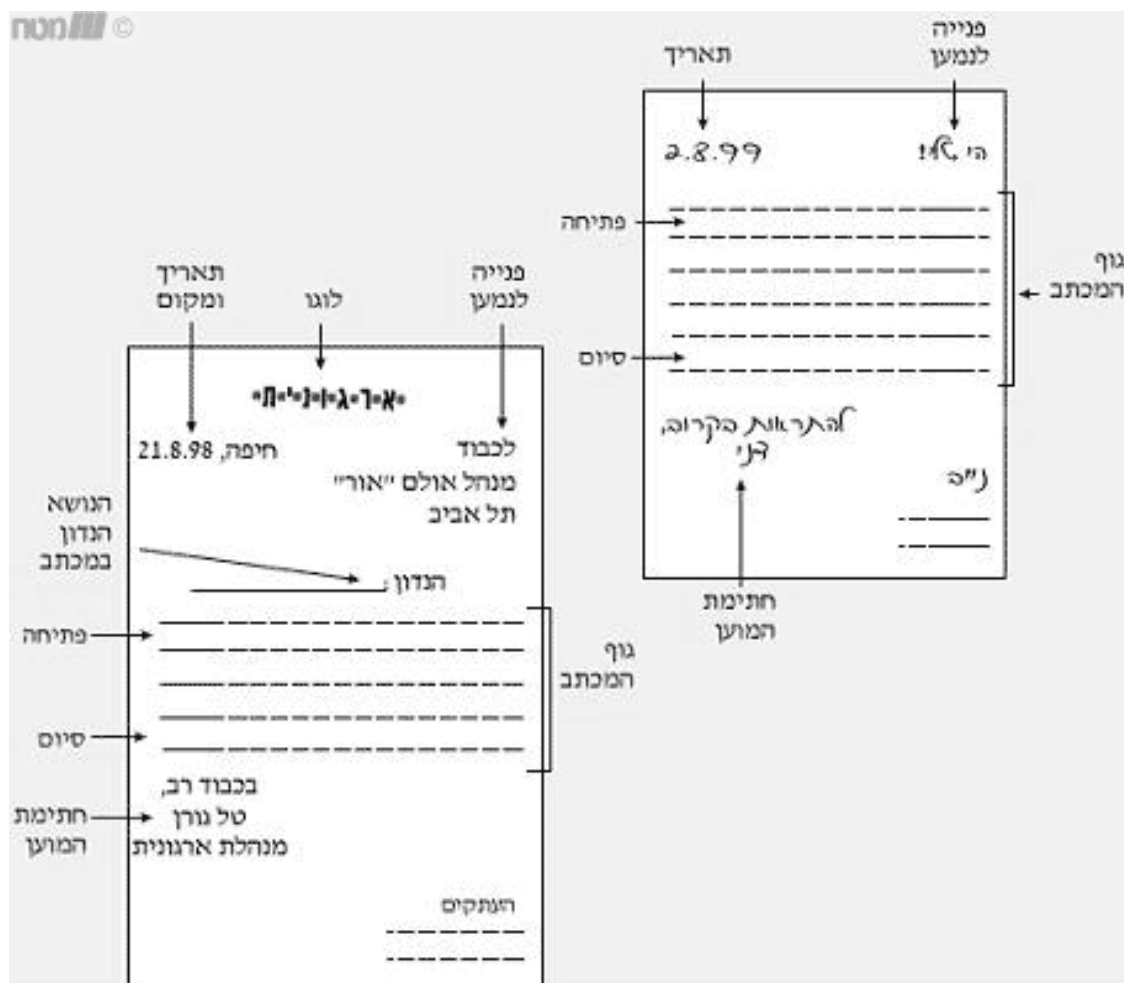
החלקים הקבועים המשותפים בכל מכתב הם

- פנייה וברכה בתחילת המכתב.
- תאריך כתיבת המכתב.
- גוף המכתב.
- חתימה וברכה בסוף המכתב.

למכתבים הרשמיים יש חלקים נוספים אופייניים

הנדון, והעתקים.

חלקי המכתב - תרשים (מתוך חוברת של מט"ח)

פנייה וחתימה

(התרשימים מתוך הבנה והבעה : לשון המכתבמט"ח : המרכז לטכנולוגיה חינוכית. צוות

לשון)

אפשרות הזיהוי המהירה ביותר בין המכתבים היא בבדיקת הפנייה והחתימה.

בפנייה מיוצג הנמען, ובחתימה מיוצג המוען.

פנייה	איש	רשמי
רבה יקירת ! אמנון . דיוסין מוס, היטלי! אהלן אהא.	למר בן מאיר שלום, לקוחות יקרה שלום רב, פרופ' ספרן הנכבד, אדון גברת נכבדה.	לכבוד מנהל אולם "אור" תל-אביב
שלום! באנרגיית אהבה סאלי להתראות בקרוב, דני	נשמח לעמוד לשירותך, מתן שלו מנהל מכירות בכבוד רב, דניאל הירש מנהל בכבוד רב, טל גורן מנהלת ארטיסט	בכבוד רב מנהל מכירות

© מחנך

שימו לב!

הפנייה במכתב

הפנייה במכתב האישי היא: ישירה, ללא תואר, פנייה בשם פרטי, בכינוי חיבה. מילות ברכה אישיות ולא רשמיות

הפנייה במכתב רשמי היא: בציון תפקיד, ברשמיות. מילות הברכה מוקפדות- אדון נכבד..

סיום המכתב

סיום במכתב אישי: לבבי, שימוש בסלנג, שימוש במילות קרבה.

סיום במכתב רשמי: מכובד וקבוע- בברכה, בתודה.

פתיחה וסיום בגוף המכתבהרשמי

במכתב הרשמי נמצא בפתיחה ביטויים כגון: ברצוני להביא לידיעתך..., בהמשך לשיחת הטלפון בינינו ביום...; בתשובה למכתבכם בנושא...; וכדומה.

בסיום המכתב הרשמי מובעת תקווה להמשך קשר בביטויים כגון: נודה לך אם תיענה לבקשתנו...; הואל נא לבדוק את הנושא...; וכן הלאה.

קיימים סוגים שונים של מכתבים רשמיים: תלונה, חיפוש עבודה, קורות חיים, בקשה, תגובה ועוד.

למכתב רשמי יש תבנית קבועה, הכוללת חלקים ידועים וברורים.
לפניכם חלקי המכתב הרשמי, על פי הסדר בו הם מופיעים במכתב.

תאריך - המועד בו נכתב המכתב. התאריך יופיע בראש המכתב.

שם הנמען - פרטי האדם/החברה/ארגון אליו מופנה המכתב.

שם המוען - פרטים של הכותב, שם פרטי ושם משפחה וכן כתובת מלאה.

פנייה וברכה רשמית אל הנמען

הנדון - הנושא העומד על הפרק, הצגת הנושא תוך הדגשה בקו.

גוף המכתב - משפט פתיחה, גוף התוכן, ומשפט סיום

משפט סיום המציג בקשה, המלצה, מסקנה.

ברכת סיום וחתימה

העתקים

דוגמה לתבנית מכתב רשמי

לכבוד:

תאריך

שם הנמען תפקידו וכתובתו

מאת:

שם המוען וכתובתו

הנדון _____

אדון נכבד / גברת נכבדה

בכבוד רב

שם המוען וחתימה

מכתב אישי מול מכתב רשמי

מכתב אישי	מכתב רשמי
יום שלישי 9.12 לשרית המגניבה היי, מה שלומך אני רוצה לספר לך על הרפתקה מה זה מדהימה שהייתה לי בטיול שעשינו ביום שבת. בואי אלי היום אחר הצהרים מחכה לך בכיף ובקוצר רוח. דליה	בית ספר מענית רחוב דוד המלך 10 רמת גן יום ג יד בכסלו תשס"ד לכבוד הורי התלמידים כיתה ט-1 שלום רב! <u>הנדון: טיול שכבת כיתות ט'</u> ביום ג כ"א בכסלו תשס"ד 16.12.2003, ייצאו תלמידי כיתות ט' בבית ספרנו לטיול קצר לשמורת נחל אורן. הפגישה: בשעה 07:00 בחצר בית הספר. חזרה לחצר בית הספר: בין השעות 16:00 ל 17:00. יש להביא: נעלי הליכה, כובע, שתי ארוחות קלות, מימיה מלאה. אשמח לענות על שאלותיכם בטלפון: 66677711. בכבוד רב, ציונה כהן מחנכת הכיתה העתק: מנהלת בית הספר

הפקדון השתייה שקנית מצאת כפתור

כתוב מכתב תלונה לחברת סמס

שים לב לאופן כתיבת המכתב הרשמי!

(מתוך: הבנה והבעה: לשון המכתב מטח: המרכז לטכנולוגיה חינוכית. צוות לשון)

ביטוי מוען ונמען

הצורות הלשוניות בין המוען והנמען - הן בעיקר כינויי הגוף אני, אתה.

המוען מיוצג על-ידי גוף ראשון אני, אנחנו

הנמען מיוצג על-ידי גוף שני את/אתה, אתם/אתן.

במכתב הרשמי המוען או הנמען עשויים להופיע בצורת רבים.

כינויים ומשלב לשוני

אחד ההבדלים בין המכתב האישי למכתב הרשמי הוא המשלב הלשוני. המכתב האישי

מאופיין בדרך-כלל במשלב נמוך יחסית, והמכתב הרשמי מאופיין במשלב גבוה יותר.

פיסוק במכתב-הסבר:

במכתב הרשמי מקפידים יותר על פיסוק תקני.

פסיק: מסמנים פסיק אחרי הפנייה והברכה לנמען (כמו בכל פנייה תחבירית), וכן בין הברכה

לחתימה שבסוף המכתב.

נקודתיים: מסמנים נקודתיים לפני הפירוט של הנדון, וגם לפני ההעתיקים או הנספחים.

הנה מספר ביטויים ומושגים הקשורים למכתב.

אג"נ - אדון, גברת נכבדים (ראשי תיבות). פנייה הנהוגה במכתב רשמי.

הנדון - (גם: הנידון) הנושא שדנים בו, נושא הדיון. כותרת רווחת במכתב רשמי.

לְכָל מֶאֵן דְּבָעִי - ביטוי ארמי שפירושו לכל מי שמעוניין. זוהי כותרת הנכתבת במכתב רשמי

שאינו ממוען לאדם מסוים - כגון במכתב המלצה.

מֶעֶן - שם וכתובת כפי שהם מופיעים על גבי המעטפה; שמו ומקומו המדויק של מי

שהמכתב או המשלוח מיועדים לו.

מצ"ב - מצורף בזה (ראשי תיבות). ביטוי הנכתב בדרך-כלל במכתב רשמי ובא לציין אילו

מסמכים נוספו למכתב, בדומה ללוט.

נ"ב - ראשי תיבות של "נכתב בצדו" או "נוסף בצדו". נוסח של הערה הפותחת דברים בשולי

המכתב.

לסיכום: איך כותבים מכתב רשמי?

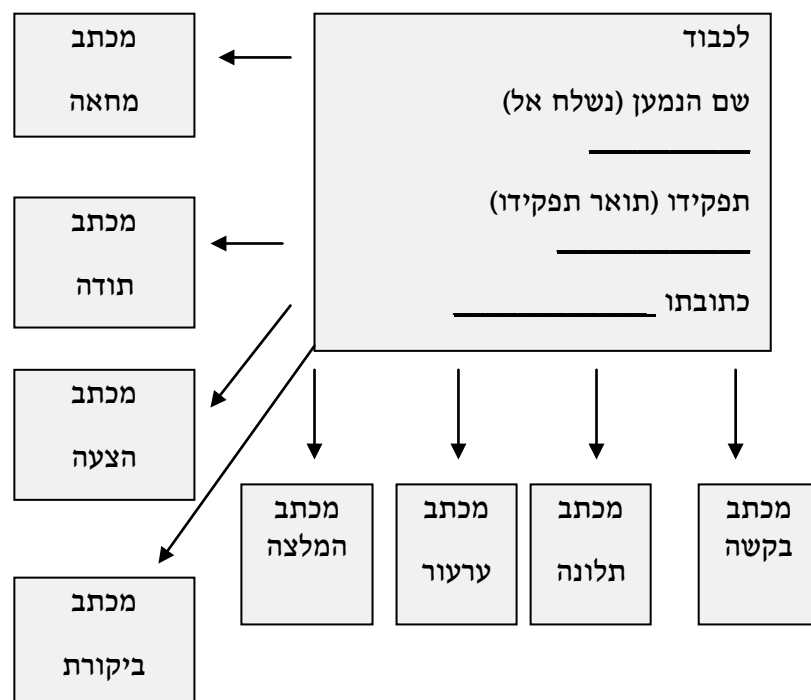
- **ענייניות** - המכתב הרשמי, צריך להיות ענייני, ברור ומדויק, כדי להשיג את המטרה שלשמה נכתב. הסבירו את מטרת המכתב, ואל תשכחו להודות בסוף על הטיפול.
- **חלקי המכתב** - יש להקפיד על חלקי המכתב (תאריך, פנייה, חתימה, ברכות בגוף המכתב – פתיחה וסיום) ובעיקר "הנדון". הנדון – ממקד את הנושא או המטרה שלשם נכתב המכתב.
- **דיוק בפרטים** - יש לציין את שם הנמען ותפקידו בצורה מדויקת, ולבסוף את שם המוען ופרטיו. אם מזכירים מכתב קודם או שיחה, יש לציין את התאריך שבו נכתב המכתב או שבו התרחשה השיחה, וכן לאזכר את הנמען, את המשתתפים וכדומה.
- **משלב גבוה** - יש להקפיד על לשון במשלב גבוה: ללא סלנג, שימוש בכינויים חבורים.
- **כתיב נכון ופיסוק מדויק**. במכתב רשמי חשוב להקפיד על קישוריות מתאימה בין המשפטים. אם תוכן המכתב עוסק בכמה עניינים, חשוב למקם כל עניין בפסקה נפרדת, כך שהקורא יקלוט מיד שמדובר בעניינים נפרדים.
אם יש צורך לצרף צילומים – לציין זאת. (רצ"ב ולהוסיף).
- **משפטי מפתח** - כמה דוגמות למשפטים הולמים לפתיחה או לסיום.
- **משפטי פתיחה** - ברצוני להביא לידיעתך..., בהמשך לשיחת הטלפון בינינו ביום...; בתשובה למכתבכם בנושא...; בהתאם להנחיות שהועברו אלינו...; קיבלנו את תלונתך מיום...; הננו מאשרים בזאת כי....
- **משפטי סיום** - נודה לך אם תיענה לבקשתנו...; הואל נא לבדוק אתה נושא...; נקווה שתבדקו את התלונה.

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=13369>

לאחר שכתבתם מכתב רשמי כל שהוא סמנו לעצמכם: האם המכתב עומד בדרישות או שצריך לשכתבו שוב.

- ✓ **המוען:** כתבתי בראש העמוד את פרטי המוען (הכותב): שם, מען מקום.
- ✓ **הנמען:** כתבתי בראש העמוד בצד ימין את פרטי הנמען: לכבוד, שם, תואר, תפקיד, מען, מקום.
- ✓ **תאריך:** כתבתי בראש העמוד בצד שמאל, תאריך עברי ולועזי.
- ✓ **הנדון:** כתבתי במרכז העמוד, מתחת לנמען את נושא המכתב.
- ✓ **המטרה:** המטרה שלי ברורה: לבקש/להתלונן/להציע/להזמין/לדרוש/להמליץ/להודות/לברך וכו'...
- ✓ **פנייה:** פניתי בצורה מכובדת לנמען. כתבתי, למשל: נכבדי, גברת נכבדה וכו'.
- ✓ **חתימה:** סיימתי בצורה מכובדת. כתבתי, למשל: בכבוד רב או בברכה וכו'.

סוגי מכתבים:

בואו נתאמן בכתיבת המכתבים הרשמיים הבאים

*** מכתב חיפוש ובקשת עבודה:**

תאריך (תאריך עברי ותאריך כללי): _____

פנייה:

כותבים את שם האדם שפונים אליו (שם הנמען) ואת תפקידו, ומוסיפים ברכה.
מילים שעוזרות לכתוב: לכבוד מר/גב', לכבוד מנהל/ת, לכבוד ראש העירייה; שלום, שלום רב.

הנדון:

מציינים בקיצור את הנושא של המכתב, את סיבת המכתב ואת מטרתו.
מילים שעוזרות לכתוב: הנדון: תלונה על... / הנדון: בקשה לתוספת...

גוף המכתב:

כותבים את סיבת המכתב ומטרתו.
מילים שעוזרות לכתוב: ברצוני לבקש... / להציע... / להתלונן... / לשבח... / להודיע... / לברר...

חתימה:

בסוף המכתב נפרדים וחותמים את השם.
שימו לב: למען הביטחון שלכם ברשת, אל תכתבו פרטים אישיים, כגון כתובת או מספר טלפון.
מילים שעוזרות לכתוב: בברכה..., בתודה..., בתקווה שהעניין יטופל.

דוגמת מכתב תלונה

אורן בילו
טלפון 569000 – 02
רחוב המרכבה 9
ירושלים 65978

12.12.12

לכבוד

חברת "מחשוב" – מחלקת יחסי ציבור

רחוב ששת הימים 7

רמת גן 569715

הנדון: חיבור לאינטרנט מהיר

בתאריך 25 באוקטובר 2012 טכנאי מחברתכם התקין בביתי מערכת חיבור לאינטרנט מהיר, עם מודם בחיבור USB במהירות K 750 .

בימים האחרונים הגלישה איטית מאוד ויש ניתוקים רבים מרשת האינטרנט. למרות כל פניותי למערכת התמיכה בחברתכם, הבעיה לא נפתרה .
אבקשכם לטפל בבעיית ההתחברות בצורה מהירה ויסודית.

בכבוד רב
אורן בילו

כתוב את מכתב תלונה

פתיחה - פנייה

הגוף - תאור הבציה בצורה קצרה וברורה

סיום - כתוב את הבקשה לשיפור

כתיבת קורות חיים - עשר שנות לימוד

מסמך המציג את קורות חיים שיתלווה לחיפוש עבודה

להלן אופן כתיבת קורות חיים.

(מתוך האתר www.working.org.il)

מבנה מסמך קורות חיים בנוי מכמה חלקים קבועים. נסקור כמה מהם.

פרטים אישיים

שם:

תאריך לידה:

ארץ לידה:

תאריך עלייה לארץ:

קשר:

מצב משפחתי:

השכלה

שנת התחלה-שנת סיום. תעודה, מקום הלימודים.

עבודה וניסיון מקצועי

שנת התחלה-שנת סיום מקום עבודה, תפקיד.

שליטה במחשבים

רמת שליטה ושמות התוכנות

שפות:

שפה ורמת שליטה

שונות

תחביבים, המלצות וכדומה

איך לכתוב דף נלווה לקורות חיים (מכתב מקדים) ומדוע זה חשוב

קורות חיים יכולים להיות מלווים במכתב מקדים (שכמובן מגיע קודם לקורות החיים).

המכתב המקדים הוא המקום שבו אתם יכולים לדבר על עצמכם בגוף ראשון, לעורר אמפתיה בקרב הקורא את המכתב כמו גם את התחושה, שהינה סוף סוף מצא את המועמד שחיפש. במכתב מקדים אתם יכולים לכתוב שוב מסר שבדף קורות החיים טמון בין אלפי הפרטים, ולהציפו מעלה.

אמנם עדיין לא נהוג בארץ לכתוב מכתבים מקדימים, אך זו בדיוק הסיבה שאתם צריכים לנצל את ההזדמנות ולבלוט.

נסחו מכתב מקדים קצר בין עד חצי עמוד ובו כתבו לקורא קורות החיים שלכם מדוע המשרה נראית לכם מתאימה עבורכם ומה תוכלו לתת למקום העבודה.

כתיבת קורות חיים בהתאמה לתפקיד

כאשר אתם מגישים מועמדות למשרה מסוימת ראוי כי תזהו מהן התכונות והניסיון הנדרשים למשרה זו וכן מהן התכונות והניסיון שלכם הרלוונטיים לתפקיד. זהו שלב ראשוני אשר תוצאותיו יהיו קורות חיים מותאמים למשרה, אשר מי שמביט בהם מקבל את התחושה מרוממת הרוח שהמועמד המושלם נמצא!

השאלות שאתם נדרשים לשאול את עצמכם הן מה רוצה מקום העבודה ממני ומה יש לי לתת למקום העבודה. לאחר מכן אתם צריכים להציף בדף קורות החיים את תכונות האופי שלכם והניסיון המקצועי שנראה לכם כי מחפשים במקום העבודה.

איך לכתוב קורות חיים שאף אחד לא יתקשר אליהם

לסיום, כדאי שתכירו את כל הטעויות שאתם יכולים לעשות בכדי שאיש לא יסתכל בקורות החיים שלכם...

- במקום הראשון: **לא לרשום דרך התקשרות**. זה נשמע מצחיק, אבל פעמים רבות אנשים פשוט שוכחים לרשום את הדרך ליצור עימם קשר. לא ברור מאליו שהדף שהודפס בבוקר ובו קורות חיים מושלמים ללא מספר טלפון, יגרום לאיש משאבי האנוש לחפש בתיבת המייל שלו ממי נשלחו קורות החיים. יש גם המציינים פרטי התקשרות במכתב המקדים שהולך לאיבוד ולא בדף קורות החיים עצמו, זו כמובן טעות.
- **טעויות נוספות שכדאי להימנע מהן:**
 - משלוח אוטומטי של קורות חיים ללא התאמתן למשרה. בעידן של היום, זה קורה באופן טבעי, שכן קל להגיש קורות חיים לעשרות משרות ביום. אך זכרו שלא הכמות אלא האיכות היא שמשחקת תפקיד. גם אם לא התאמתם את דף קורות החיים, נסו לפחות להתאים את המכתב המקדים לתפקיד ולחברה.
 - קובץ בעל שם המעיד על תאריך כתיבתו הישן ותאריך ישן בקורות החיים. אם שלחתם קורות חיים בקובץ CV_Moshe_02_2002.doc, המעסיק הפוטנציאלי יבין שכבר שנים רבות אינכם בשוק העבודה עוד לפני שפתח את הקובץ... גם בתוך הקובץ, תאריך הוא מיותר ואם אתם מתעקשים ודאו כי הוא עדכני.
- **שגיעות קתיב**. (נכתבו בכוונה) אין כמו שגיאות כתיב בכדי לשדר את המסר: אני חפפן, אני חסר סדר ואני לא רציני. גם אם זה לא נכון ופשוט מיהרתם מאוד, עדיף לא לשלוח קורות חיים לפני שבדקתם אותם עם בודק האיות של מעבד התמלילים ונתתם לאדם נוסף ורציני לעבור עליהם ולחפש שגיאות כתיב.

- **סיפוק מידע לא נחוץ** ובמקרה זה נכללים סיבות לעזיבת מקום העבודה (הבוס הכריח אותי לעשות לו קפה למרות שזה לא התפקיד שלי), תחביבים שאינם קשורים לתפקיד ועלולים להרים גבה (איסוף בובות בראץ), בעיות רפואיות וכדומה.
- **עיצוב מוגזם-ריבוי פונטים** (אחד מספיק) וגדלים (שניים מספיקים), שימוש בצבעים, הוספת תמונה (לא מקובל בארץ עדיין, ועדיף לא לשלוח אם לא מבקשים), הוספת מסגרת או סמלים מיותרים.
- **הגזמה - ריבוי סופרלטיבים עצמיים** (הצלתי את החברה מקריסה, הגדלתי לבדי את המכירות פי שלושה), ניפוח תפקידים (מנהל תחבורה בין איזורית, במקום "נהג מונית")

אתר לכתובת קורות חיים:

<http://www.resumes.co.il/thankyou-letter.php>

9. הסיפור הקצר

משך ההוראה: 10 שעות

סוגה זו נלמדת הן במסלול 9 והן במסלול 10 שנות לימוד.

להלן טבלה המציגה את הדרישות בכל מסלול למידה:

טבלה מארגנת לנושא "סיפור קצר" למסלול 9-10 שנות לימוד

תבחינים	מסלול 9	בחירה	מסלול 10	בחירה
שמות הסיפורים	1. מעשה העז 2. אוסף בולים 3. איזה תענוג היה להם 4. ברנש מסוכן מאוד 5. המטבע המזויף	בחירה בשלושה סיפורים	1. אחרי 20 שנה 2. לשבור את החזיר 3. המחרוזת 4. יום נפלא לדגי הבננה	*לתלמידים שלמדו 9 שנו"ל, תוספת של שני סיפורים. *לתלמידים שהתחילו ב-10 ילמדו את כל ארבעת הסיפורים.
תוכן ומשמעות	תוכן ומשמעות		תוכן ומשמעות	
ניתוח דמויות	דמות ראשית אפיון ישיר ועקיף		ניתוח הדמות הראשית ודמויות המשנה + תרומתן לעלילה	
היצג	היצג שטוחה/עגולה		היצג: רמזים, מטרימים, מוטיבים חוזרים, סיום פתוח/סגור וכו..	
חווייה אישית	חווייה אישית כתוצאה מהסיפור		חווייה אישית כתוצאה מהסיפור נקודות למחשבה	

מטרות הסיפור הקצר:

- זיהוי והיכרות עם מבנה ומאפייני הסיפור הקצר.
- עניין והנאה.
- הבנת ההבדלים בין סיפור קצר לסוגות ספרותיות נלמדות אחרות.

הקדמה:

הסיפור הקצר הוא יצירה סיפורית מצומצמת, לכן ממוקדת מאד. בסיפור הקצר נמצא: רקע, עלילה, דמויות, רעיון.

מאפיינים:

- א. מספר הדמויות מועט מאד.
- ב. גיבור אחד (יכול להיות גם גיבור משנה).
- ג. עלילה אחת מרכזית בסיפור.
- ד. מעט תיאורים באופן יחסי.
- ה. אין עלילות משנה.
- ו. נקודת זמן קצרה (פוגשים את הגיבור בנקודת זמן בחייו, שאין לה המשך).

המבנה = השלבים:

ההיצג (אקספוזיציה):

בחלק זה מקבל הקורא רקע לעלילה. ברקע מופיע זמן ההתרחשות, העבר הקשור לאירוע שבו מדובר, המקום בו מתרחשים הדברים ומצבו של הגיבור או מצבן של הדמויות. המידע שנמצא בהיצג חשוב מאד להבנת העלילה כולה.

יש סיפורים שבהם ההיצג קצר ותכליתי, ויש סיפורים שהוא מפורט יותר. ברוב הסיפורים ההיצג מופיע בשלמותו בתחילת הסיפור, אך יש סיפורים שבהם הוא מחולק למקטעים, המופיעים לסירוגין (כמו מחשבות העוברות בראש הגיבור) במשך הסיפור.

הסיבוך = הבעיה (קונפליקט):

הסיבוך הוא הרוח של הסיפור. אם אין סיבוך שבו הגיבור מסובך, לא מתקיים סיפור. הגיבור מתמודד עם הסיבוך ונאבק לפתור אותו. סיבוך יכול להיות חיצוני = בין הדמויות, ויכול להיות פנימי = בתוך הדמות עצמה. לעיתים הסיבוך החיצוני מוביל לסיבוך פנימי.

השיא = תפנית, נקודת מפנה:

נקודת המפנה, היא אותו רגע בסיפור שבו חל שינוי. השינוי חל במה שקורה לגיבור, או בין הדמויות, או שינוי בהתנהגותו של הגיבור. יכול להיות גם שינוי מאד קיצוני במהלך הסיפור, שיהיה למעשה שיא הסיפור. נקודת המפנה היא גם נקודת השיא מבחינת המתח בעלילה.

ההתרה = הפתרון:

לאחר נקודת השיא מגיעה ההתרה, הסיבוך מתחיל להיפתר, או נפתר לחלוטין. הפתרון יכול להיות טוב או רע, אבל הוא פתרון. הייתה בעיה, והבעיה המיוחדת הזו נפתרה.

הסיום:

אחרי ההתרה מגיע סיום הסיפור. הסיום יכול להיות סגור, כלומר פתרון הבעיה ברור ומוחלט, והבעיה הזו שהייתה לא תהיה עוד. ויכול להיות סיום פתוח, כלומר לא הכול נפתר ויש עוד אפשרות שהבעיה תחזור, אולי לא עם אותן דמויות, אבל לגבי הגיבור, לא הכול פתור.

מוטיבים:

אלה הם נושאים שחוזרים על עצמם. הם יכולים להופיע כתיאור נוף שחוזר על עצמו, תיאור של חפץ מסוים או התנהגות של אחת הדמויות. המוטיב החוזר יוצר הדגשה והדהוד של נושא מסוים שהסופר בחר להדגישו.

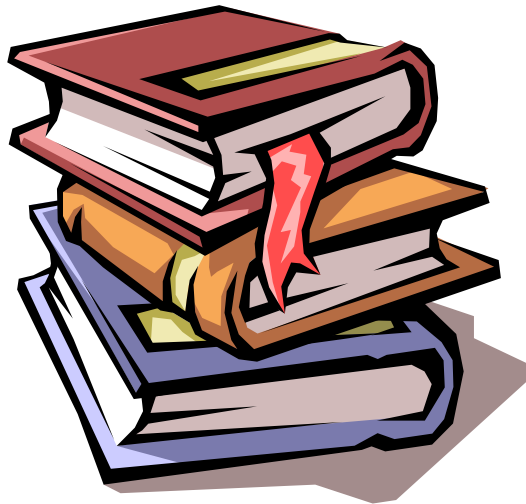
הפואנטה (העוקץ):

בסיפורים אחדים מופיעה בסוף הסיפור פואנטה. זו נקודת תפנית לסיפור כולו ולהבנתו (לא קשורה לעצם העלילה). הפואנטה מכה את הקורא בהפתעה, וגורמת לו להבין את הסיפור כולו בצורה אחרת, בעיקר משנה לגבי הסיום.

אבחנות:

דמות ראשית = הגיבור, זו הדמות שנמצאת לכל אורך העלילה, הסיפור מתייחס בעיקר אליה, והיא זו שצריכה לעבור שינוי. אם הדמות עוברת שינוי, היא נקראת דמות עגולה. אם לא עברה שינוי בתוך הסיפור, היא נקראת דמות שטוחה.

הדמויות המשניות = מופיעות בצד הגיבור, אין עליהן מידע רב, המגע שלהן עם הגיבור הוא שיוצר את המתח. דמות המשנה מקדמת את העלילה, אבל הסיפור לא עליה. בדרך כלל היא גם לא משתנה, לכן היא נשארת דמות שטוחה, כלומר בלי שינוי.

דואמה לשאלות על הסיפור הקצר

1. בחרו אחד הסיפורים שלמדתם, שבמרכזו דמות הרחוקה מצולמכת לשם: בסביבה החברתית שלה, באי, בתקופה וצוד. מה יש בדמות הזו שגרם לה להבין אותה, או לא להבין אותה. בתשובתכם התייחסו לתכונות של הדמות, או להתנהגותה או למחשבותיה.
2. בחרו סיפור מהסיפורים שלמדתם, המתאר חוויה קשה של פרידה, או של צמיחה מול המוות, או חוויה קשה אחרת. תארו את החוויה, והסבירו כיצד היא משפיעה על הדמות המרכזית. תנו דוגמות במילים שלכם מתוך הסיפור.
3. בחרו סיפור שלמדתם, הציג את ההיצג (האקספוזיציה) והסבירו כיצד הוא תורם להבנת הסיפור.
4. תארו את הדמות הראשית באחד מהסיפורים שלמדתם. מה אפשר ללמוד מתיאור הדמות על אופייה והתנהגותה. בתשובתכם התייחסו לשאלה האם ניתן היה לצפות מהדמות להתנהג כפי שהתנהג בסוף הסיפור.
5. בתיאורי הרקע שמופיעים בהיצג יש לעיתים רחוקות מטרות. למה שצמיד לקרות. בחרו סיפור שלמדתם, והוכיחו כיצד בתיאורים שבהיצג יש רמז מטרות שיליתם את משמעותו בהמשך הסיפור.
6. שרטטו גרף של אחד הסיפורים שלמדתם. על הגרף ציינו את נקודת השיא (התפנית) ואת נקודת הסיום. נמקו את בחירתכם.
7. בחרו בסיפור שלמדתם ומלאו את תרשים הזרימה שלהן:

8. תארו את סיום אחד הסיפורים שלמדתם, תארו והסבירו כיצד הוא מתקשר להיצג.

9. בחרו בסיפור שלמדתם שיש בו מוטיבים חזריים. תארו את המוטיבים והדאימו בלשונכם היכן בסיפור הם מופיעים ומה משמעותם.

10. בחרו בסיפור קצר מתוך הסיפורים שלמדתם, שהשאיפה ככתב רומן עמוק יותר. תארו את הסיפור וצינו מהו הרומן שישאר לכם ממנו – טוב במיוחד או רע במיוחד. נמקו.

לסיפור הקצר מאפיינים הקשורים ל: תוכן, מבנה, ולשון.

נציג לתלמידים שאלות מנחות הקשורות לתוכן, למבנה, וללשון

שאלות הקשורות לתוכן

- היכן מתרחש הסיפור?
- מהו הקשר בין כותרת הסיפור והסיפור?
- מה ניתן ללמוד מהסיפור?
- מי הן הדמויות המשתתפות?
- מה מערכת היחסים ביניהן?

שאלות הקשורות למבנה

- מהו ההיצג של הסיפור? מהם הרמזים המטרימים המופיעים בהיצג ומרמזים על ההתרחשויות והדמויות?
- מכמה חלקים בנוי הסיפור, כיצד מבחינים בין חלקים אלה?
- מהי הבעיה/ההסתבכות האישית/חברתית בסיפור?
- כיצד הבעיה/ההסתבכות נפתרת? הסיפור מסתיים בהתרת הבעיה
- בסיפור יש תפנית/הפתעה בעלילה

שאלות הקשורות ללשון

- אילו ניבים או פתגמים מתאימים לסיפור?
- אילו מילות תואר/רגש משולבות לסיפור?
- באילו אמצעים לשוניים משתמשים בסיפור? (למשל: דו – שיח, מרכאות, דימויים)

פּעילִיגות לַתּלְמִיד: בּוּר אַחַד מֵהַסִּיפּוּרִים וּמֵלֹא אֶת הַטִּבֵּל בַּהֲתַק לַמֵּאפִּינִי הַסִּפּוּר.

שֵׁם הַסִּפּוּר: _____

מֵאפִּינֵי הַסִּפּוּר כִּי שֶׁמֶ מוֹפִיעִים בַּסִּפּוּר	מֵאפִּינֵי הַסִּפּוּר
	<u>מִנְה:</u> הַדְּמוּיוֹת
	הַפְּעִיָּה (הַסִּתְּפוּת)
	הַתְּרָה (פִּתְרוֹן)
	<u>הַתּוֹכֵן:</u> הַרְצִיחוֹת
	תִּיאֻרִים (אֶת מִי / אֶת מַה)
	<u>הַלְשׁוֹן:</u> דּוֹמּוֹת לְפִיטוּיִם וּפִתְמוּיִם
	דּוֹמּוֹת לְמִילֵּי הַפְּעִיָּה
	דּוֹמּוֹת לְמִילֵּי מִתְאַרֵּת

מעשה העז - שי עגנון

מעשה בזקן אחד שהיה גונח מלבן. באו ושאלו לרופאים. אמרו שישתה חלב עזים. יצא וקנה לו עז והכניסה לדיר. לא היו ימים מרובים עד שנתעלמה העז. יצאו לבקשה ולא מצאוה לא בחצר ולא בגן, לא על גג בית המדרש ולא אצל המעיין, לא בהר ולא בשדה. שהתה כמה ימים עד שחזרה מאליה ובחזירתה היו דדיה מלאים חלב וטעמו כטעם גן עדן. ולא פעם אחת בלבד נתעלמה מן הבית אלא פעמים הרבה נתעלמה מן הבית. יצאו לבקשה ולא מצאוה עד שחזרה מאליה והיו דדיה מלאים חלב מתוק מדבש וטעמו טעם גן עדן.

פעם אחת אמר הזקן לבנו, בני מתאוה אני לדעת להיכן היא הולכת ומהיכן היא מביאה חלב זה שהוא מתוק לחכי ולכל עצמותי מרפא.

אמר לו בנו, אבא יש עצה לזה. מהי? עמד הבן והביא משיחה וקשרה לזנבה של העז. אמר לו אביו, מה אתה עושה בני? אמר לו, משיחה אני קושר לזנבה של העז וכשארגיש בה שהיא מבקשת לילך אתפוס את המשיחה בראשה ואצא עמה לדרך. נענע לו הזקן בראשו וקרא עליו, בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני.

קשר הבחור משיחה נאה בזנבה של העז ונתן דעתו עליה. כיון שעמדה לילך תפס את המשיחה בידו ולא הניח הימנה, וכיון שהלכה נגרר והלך אחריה, עד שהגיע למערה אחת.

נכנסה העז למערה ונכנס הבחור עמה, כשהוא אוחז במשיחה והולך אחריה. וכך היו הולכים שעה או שתים, ואולי יום או יומיים. כשכשה העז בזנבה וגעתה בפיה, והמערה לסופה הגיעה.

כיון שיצאו מן המערה ראה הרים רמים וגבעות עם פרי מגדים ובאר מים חיים נוזלים מן ההרים ורוח מפיחה כל מיני בשמים והעז עולה באילן, והאילן מלא חרובים מלאים דבש והיא אוכלת מן החרובים ושותה ממעיין גנים. עמד הבחור וקרא לעוברי דרכים, השבעתי אתכם אנשים טובים הגידו לי היכן אני ומה שם המקום הזה? אמרו לו, בארץ ישראל אתה וסמוך לצפת אתה.

תלה הבחור עיניו למרום ואמר, ברוך המקום ברוך הוא שהביאני לארץ ישראל. נשק עפרה וישב לו תחת העץ. אמר לעצמו, עד שיפוח היום ונסו הצללים אשב לי על ההר תחת העץ, אחרי כן אלך לביתי ואביא את אבי ואת אמי לארץ ישראל. עד שהוא יושב ומתבשם בקדושתה של ארץ ישראל שמע כרוז בואו ונצא לקראת שבת המלכה, וראה בני אדם כמלאכים מעוטפים בסודרין לבנים וענפים של הדסים בידיהם וכל הבתים מאירים בנרות הרבה.

הבין מדעתו שהגיע ערב שבת עם חשיכה ואין בכדי שיחזור. עקר קנה וטבלה בעפצים שעושים מהם דיו לכתוב ספר תורה ונטל פיסת נייר וכתב מכתב לאביו, מכנף הארץ זמירות

אשמיע כי הגעתי בשלום לארץ ישראל והנה אנכי יושב סמוך לצפת עיר הקדושה ומתבשם מקדושתה. ואל תשאלני איך הגעתי לכאן אלא אחוז במשיחה שקשורה בזנבה של העז וצא לך בעקבי העז אז תלך לבטח דרכך ותבוא לארץ ישראל. גלל הבחור את הפתק תחבו בתוך אזנה של העז. אמר אל לבו, כשהיא מגעת אצל אבא, אבא מחליקה על ראשה והיא מנענעת באוזניה מיד נופל הפתק מתוך אזנה, מיד נוטל אבא את הפתק וקורא מה שכתוב בו והוא תופס את המשיחה והולך עמה לארץ ישראל.

חזרה העז אצל הזקן, אבל באוזניה לא נענעה והפתק לא נפל.

כיון שראה הזקן את העז שהיא חזרה ובנו איננו התחיל מטפח על ראשו וצועק ובוכה ומילל, בני, בני איכה? בני מי ייתן מותי אני תחתך, בני, בני. והיה בוכה והולך ומתאבל על בנו, כי אמר חיה רעה אכלתהו, טרופ טורף בני. וימאן להינחם ויאמר, ארד אל בני אבל שאולה. וכל אימת שראה את העז היה אומר, אוי לו לאב שהגלה את בנו ואוי לה לזו שטרדתהו מן העולם. ולא נחה דעתו של אותו זקן עד שקרא לשוחט לשחטה.

בא השוחט ושחט את העז. הפשיטו את עורה ונפל פתק מן האוזן. נטל הזקן את הפתק ואמר, כתב בני. וקרא כל מה שכתב לו בנו. התחיל מטפח על ראשו ובוכה וי, אוי לו לאיש שקיפח את מזלו בידיו ואוי לו לאיש שגמל רעה לעושה טובה. נתאבל על העז ימים רבים וימאן להתנחם ויאמר, אוי לי שהייתי יכול לעלות לארץ ישראל בקפיצה אחת ועכשיו אקפח את ימי בגלות הזאת.

מני אז פי המערה סמוי מן העין, ודרך קצרה עוד אין. ואותו בחור אם לא מת, עוד ינוב בשיבה דשן ורענן, בארצות החיים שקט ושאנן.

סרטון הסיפור:

http://www.youtube.com/watch?v=xvkTPDiE8_4

מצפה הצל/ שי צאנאן - השואה בין הדמויות

מתת לך בודאי כי בקריאה הראשונה של הסיפור נראים האה והבן שונים זה מזה. אולם השואה ביניהם מלמדת שיש אף דמיון בין השניים.

השלימו את הטבלה

* סמנו x במקום המתאים

תכונות ודרכי התנהלות	מתאים לאה	מתאים לבן	מתאים לשניהם	האם הוכחה מהספור
מצל לצעות דברים שאינם שאתיים				
סקרן				
הרפתקן				
ספקן, ציני				
חסר יושר				
בעל יושר				
פועל לאחר מחשבה				
תמים				
פועל ללא מחשבה				
נוטה לחשוב שאנשים פועלים כמוהו				
נוטה להאשמה עצמית				
אנוכי, חושב רק על עצמו				
אכפתי				
דואל				

מעשה העז / ש"י עגנון- ניתוח

מבנה העלילה

אקספוזיציה: ההיצג מצוי בתחילת העלילה והוא מכיל שלוש התרחשויות .

א. זקן חולה הקונה עז בעצת רופאיו. העז נעלמת ומחפשים אותה במקומות שונים. העז חוזרת בכוחות עצמה עם דדיה מלאים חלב מתוק מדבש {רמז למקום אליו היא נעלמת}. העז חוזרת מספר פעמים על הפעולה ובטקסט יש חזרה על תיאורה.

ב. המפנה חל "יום אחד" {מתאים לסיפור עממי}, האב פונה אל בנו ואומר לו כי הוא משתוקק לדעת לאן העז נעלמת ומהיכן היא מביאה חלב שמרפא אותו. האב בסקרנותו דוחף את הבן לפעולה.

ג. הבן הצעיר והמעשי מציע לקשור לעז משיחה וללכת בעקבות העז. האב לא מצטרף לתוכנית אבל נותן את אישורו לבן.

סיבוב בעלילה: מתחיל, כשהבן המעשי מבצע את התכנית והיא אכן מצליחה. הבן הולך אחר העז, מגיע למערה, מאבד את חוש הזמן ורק רואה ושומע את העז.

שיא העלילה: הבן יוצא מהמערה ורואה מחזה מרהיב: מקום שופע מים, גנים ופירות והוא מתפעל מיופי המקום.

הוא שואל אנשים היכן הוא ומבין מדבריהם כי הוא נמצא בארץ ישראל, סמוך לצפת. הוא מודה לאל, מנשק את עפר הארץ ויושב תחת העץ.

זמן: יום שישי, ערב שבת. יש תיאור של קבלת השבת בארץ ישראל.

לבן היו שתי תוכניות: האחת לחזור ולהביא את הוריו, אך התכנית נכשלה בגלל כניסת השבת. השנייה- כותב מכתב לאביו בו הוא מספר את קורותיו ואומר לו לפעול כמוהו. כלומר, לאחוז במשיחה ולהגיע לישראל. את המכתב הוא תוחב לאוזן העז ובטוח כי האב ילטף את העז, היא תנענע באוזנה, המכתב ייפול ויגיע לידי אביו.

העלילה הולכת ומסתבכת כאשר העז חוזרת אל הזקן, אינה מנענעת בראשה כך שהפתק אינו נופל. האב בטוח כי בנו נטרף והוא מתאבל עליו {ממהר להסיק מסקנות}. האב בצערו שוחט את העז ואז מתגלה הפתק. האב בוכה ומתאבל על העז ועל כך שאבדה לו האפשרות לעלות לארץ ישראל בדרך קצרה.

קיימת תחושה כי העז היא הקורבן לחטאים של האב והבן. הבן חטא בכך שהתמהמה בישראל ואמר "עד שיפוח היום ונסו הצללים" ולא חזר מיד עם העז אל אביו.

האב חטא אולי כי לא הלך מלכתחילה עם בנו, מיהר להסיק מסקנות על מות הבן ושחט את העז.

הסיום: טוב ורע כאחד. הרע- מאז פי המערה סמוי מהעין ואין דרך קצרה לעלות לארץ ישראל. הטוב- הבן לא מת ואף זכה להגיע לארץ ישראל וצפוי לו גורל טוב "ינוב בשיבה דשן ורענן, בארצות החיים שקט ושאנן".

נוסחים נוספים לסיפור "מעשה בעז"

נוסח מתימן

בתימן, בכפר שליד צנעא, חי יהודי עני מאוד. בקושי רב הרוויח למחייתו ולמחיית בני ביתו. יום-יום היה יוצא לשדה כדי לרעות את העזים המועטות והדלות שהיו לו. בערב היה חולב אותן ומוכר את חלבן במחיר זול. רק אנשים עניים מאוד היו קונים ממנו חלב, כי לכל היהודים היו בביתם עזים ופרות, שרועים ערביים היו מובילים אותן לשדה. אבל היהודי העני שלנו היה יוצא בעצמו לשדה לרעות את עזיו, והיה טורח הרבה כדי למצוא להן מקום מרעה. כאשר היה חוזר בערב, לפני החשכה, לביתו, היה עייף, יגע ושבור. יום אחד חלה העני. הוא לא יצא למרעה, וביקש משני בניו, שאחד מהם היה בן ארבע-עשרה ואחד בן עשר: צאו למרעה במקומי.

קמו בניו בבוקר ויצאו לחפש את המרעה, אך לא הצליחו להגיע אליו, כי טעו בדרך. לפתע התחילה אחת העזים להתרחק מן העדר, והבן הגדול, בן הארבע-עשרה, הלך אחריה כדי להחזירה. התחילה העז לרוץ, והבן אחריה. העז בורחת, והבן אחריה. קרא הבן הבכור אל אחיו הצעיר: חזור בינתיים עם שאר העזים הביתה, ואני אחזיר את העז העקשנית באיחור מה.

חזר האח הצעיר עם העזים הביתה, והבן הבכור הוסיף לרדוף אחרי העז הבורחת. עבר זמן מה, והבן לא שב לביתו. התחילו בני הבית לדאוג לו, וככל שעבר הזמן, כן רבתה הדאגה. למחרת היום התחילו להתפלל לשלומם ואף פתחו בצום, אך הבן לא שב הביתה. המשיך בן-הרועה לרדוף אחרי העז, עד שלעת ערב הגיע בעקבותיה למקום נפלא, שבו ראה תפוחי-זהב הזוהרים כשמש, אילנות תפוחי-עץ המאירים כאור הירח, אגסים הנוטפים עסיס רב, מטעי-זיתים וכרמי-גפנים. בין עצי-הפרי למיניהם זרמו מים זכים וצוננים, המשיבים את הנפש והמהנים את העין.

השתכשכה העז במים הצלולים ושתתה מהם. אחר-כך התגרדה בגזעי העצים, והבן השתכר ממראה המקום, שהיה בעיניו כמראה גן-עדן, ולא יכול היה לעזבו. הוא אכל מעצי הפרי, ועז היה רצונו להישאר במקום ולהמשיך ליהנות מטובו ומיופיו.

לקח בן-הרועה נייר ורשם עליו: אבי היקר, אני נמצא במקום מופלא, שבו נמצאים כל מעדני העולם ויופיו. ממש בגן-עדן. אנא, אבי, עזוב את הבית הדל ובוא לכאן כדי ליהנות מכל טוב, ולא תסבול עוד עוני ומחסור, כי האל האיר דרכי, והעז הביאה אותי למקום זה. אחרי שסיים לכתוב את הפתק, קיפל אותו ושם אותו באוזן העז, וזו התחילה לחזור אל בית הרועה העני.

חזרה העז לבית הרועה, כשהיא בריאה ושלמה. כאשר הגיעה לבית העני, מיהרו כל בני הבית בשמחה לקבל את פניה, אך גדול היה כאבם כאשר ראו, כי העז חזרה בלי הבן ובלי כל סימן למה שעבר עליהם. בני הבית תיארו לעצמם, כי בנם נהרג ולא יחזור הביתה. מיד פתחו בבכי ובמספד מר על בנם האומלל שאבד. אחרי שקמו מימי אבלם, לקח האב השכול את העז, ומרוב צערו וכאבו על מות בנו שחט אותה, כי לא יכול היה להסתכל בסיבת המוות של בנו. העז הזכירה לו השכם והערב את בנו האהוב ואת הגורם למותו. אחרי ששחט האב את העז ומכר את בשרה הדל בתשלום זעיר, מצא פתאום פתק באוזנה. הוא מיהר לקרוא אותו ומיד נתמלא חרטה על פזיזותו. מה חבל שאין העז יכולה להראות לו עתה את הדרך אל המקום שבו נמצא בנו, למקום האושר והשפע, למקום הנחלה והשובע. נשאר האב העני מסכן עד סוף ימיו, ולא הוסיף לשמוע דבר על אודות בנו בכורו. והבן הוסיף ליהנות ממעדני המקום הנפלא שהוא כגן-עדן, וחיכה בכליון עיניים לבואו של אביו ושל כל בני המשפחה.

לעולם לא הבין הבן, מה מנע את אביו ואת בני ביתו מלהגיע אליו...

הסיפור נרשם על-ידי רחל סרי מפי גיסתה יונה. ראה: דב נוי, "סיפורי בעלי חיים בעדות ישראל", עיריית חיפה, המוזיאון לאנתולוגיה ולפולקלור, ארכיון הסיפור העממי בישראל (אסע"י), 1976 עמ' 98 - 96.

נוסח מפולין - "שתי עזים"

ביערות ליד העיירה שְׁבֶרֶשִׁין בפולין חיו חסיד ואשתו. מדי שבת היה החסיד הולך לעיירה כדי להתפלל וללמוד בבית המדרש. מה עשה בשאר ימות השבוע? איש לא ידע. דבר אחד היה ידוע: היו לו שתי עזים, שנתנו חלב מועט. בכל יום נהגה אשת החסיד לשחרר את העזים בשדה, ובערב כלאה אותן. החסיד ואשתו מכרו חלב עזים, חמאה וגבינה, אך את פרנסתם מצאו בקושי.

יום אחד ביקשה האישה לחלוב את העזים ולא מצאה אותן. חיפשו אותן החסיד ואשתו ביער ולא מצאון. האישה נזכרה, כי בבוקרו של אותו יום שכחה לקשור אותן. היא החלה לבכות ולצעוק, אך בעלה ביקשה לחדול מכך באמרו בחיוך: הכול בידי שמים. האישה הציצה בעיני בעלה, והבינה, כי משהו מסתתר מאחורי הדברים. היא נזכרה, עד כמה נכסף בעלה לקנות את העזים ולגדלן. אז הוא אמר: זהו רצון שמים.

בשעת השקיעה שבו העזים ובאותו ערב עצמו הן נתנו חלב בשפע, יותר מבכל יום אחר. אשת החסיד ראתה בכך אות, כי ברכה שורה על העזים. למחרת היום שוב לא קשרה אותן. גם הפעם לא מצאה את העזים במשך היום, אך בערב הן שבו כבדות מחלב. החסיד ואשתו מכרו את החלב בעיירה, היה זה חלב מיוחד במינו! הוא הביא מרפא לחולים, ואף חולים חסרי תקווה החלימו לאחר שתייתו. עד מהרה לא היו עוד חולים בכל עיירת שברשין.

עברו שישה ימים. ביום השביעי החליט החסיד ללכת בעקבות העזים ליער. נחפזו העזים לדרכן, והחסיד הלך אחריהן. הן הגיעו למקום שבו היו העצים צפופים ומוטים זה על גבי זה. העזים חמקו מתחת לעצים. החסיד הלך אחריהן. בקרבת עצים אלה נגלה פתח באדמה, והעזים נכנסו בעדו. החסיד הלך בעקבותיהן. לפתע הוא מצא עצמו במערה, וראה מרחוק קרן אור. העזים מיהרו אל כיוון האור. החסיד הלך בעקבותיהן. בדרך קפצו מולו שדים שחורים עם לשונות אדומות. צריחותיהם עלו עד לב השמים. אבנים נפלו מכל עבר. קול צלצולן של מטבעות כסף הגיע לאוזניו מאחור, ונשים עירומות הלכו וקרבו אליו.

אבל החסיד המשיך בדרכו. הוא לא הביט ימינה ולא הביט שמאלה. אמונתו בשמים לא עזבה אותו, אף לא לרגע. הרוחות הרעות שעמדו בדרכו נעלמו אחת אחת. החסיד הגיע לאור שבקצה המערה. כשטיפס ויצא, ראה שמים כחולים, ונער עומד ומחלל מנגינה לעזיו. כשראה את החסיד התקרב הצעיר ושאל בעברית: האם חדש אתה במקומנו? החסיד נעמד בחרדת קודש. הוא הבין שרגליו עומדות על אדמת הקודש. הנער המשיך בדבריו: אף אני הגעתי לסביבות צפת רק לאחרונה. עד כה נהגתי לרעות את עזי בהרי יהודה וירושלים.

החסיד השליך עצמו על האדמה, נשק את עפרה ואבניה, והודה לאל. אז ישב וכתב מכתב ליהודי שברשין ולכל יהודי הגלות. הוא הזמין אותם לבוא בעקבותיו ולא לפחוד כלל מן הדברים שיתגלו לעיניהם במערה, שהם רוחות ללא ממשות. החסיד קיפל את המכתב בעלה

תאנה גדול וקשר אותו לצווארה של אחת העזים. על העלה כתב, שאת המכתב יש למסור לידי רב העיירה.

באותו ערב עצמו שבו העזים הביתה, כבדות מכלב. אשת החסיד ראתה, כי בעלה לא שב, ונצטערה מאוד. היא הייתה כה מודאגת, עד כי לא הבחינה בעלה התאנה שהיה קשור סביב צווארה של העז.

האישה חיכתה יום, יומיים, שלושה ימים, ובעלה עדיין לא חזר. היא חשבה ששודדים רצחוהו נפש, ושאלה עצמה, מה עוד נותר לה לעשות לבדה ביער. מוטב שתעבור לגור בעיירה שברשין, בין אנשי הקהילה. אך אמרה וכך עשתה. ומה יועילו לה העזים בעיירה? מוטב יהיה לשחוט אותן ולמכור את בשרן. כך אמרה וכך עשתה.

רק לאחר שנשחטו העזים מצא השוחט את המכתב בעלה התאנה, ומיד קרא לרב העיירה. כשקרא הרבי את המכתב, החל לבכות: מה ניתן לעשות עתה? את העזים אי אפשר להשיב לתחייה, ורק הן ידעו את הדרך לארץ הקודש.

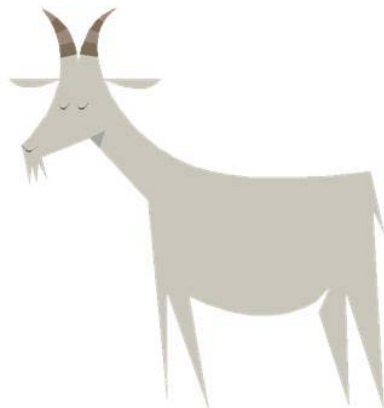
הרבי גזר על יהודי שברשין שלושה ימי תענית ותפילה. כנראה משום חטאיהם המכתב לא נמצא בזמן. מעתה שוב לא יוכלו להגיע לארץ הקודש ויאלצו לחכות בגלות לגאולה.

הרבי של שברשין שמר את המכתב בבית המדרש שנים רבות. בזמן השרפה הגדולה, כאשר רובה של העיירה עלה באש, אבד גם המכתב מארץ הקודש.

סופר ביידיש לדב נוי על-ידי יהודי פולני.

הַיְינִי

1. הצילו שלוש סינויים ניתן לראות בין שלוש הכרסות של סיפור הצל.
2. הצילו שלוש מרכיבים דומים שנמצאים בשלוש הסיפורים.
3. כמה מתאפיין השוני בין הדמויות הראשיות של הסיפורים.
4. השוו את הסיוט בשלוש הסיפורים

אוסף הבולים / קארל צ'אפק

"כאשר הייתי נער כבן עשר", פתח ואמר אדון קארס הזקן, "התחלתי לעסוק באיסוף בולים. אבי לא ראה זאת בעין יפה. דעתו הייתה, כי הדבר יביאני להזנחת לימודי. אבל היה לי חבר, לויזיקצ'פלה קראו לו, ויחד אתו התמכרנו לתאוה הפילטליסטית. לויזיק היה בנו של מנגל על תיבת נגינה, נער מנומש ומקורזל שיער. אהבתי אותו כפי שרק ילדים מסוגלים לאהוב חבר. שמעו-נא, אני אדם זקן. היו לי אישה וילדים, ואומר לכם רק זאת: שום רגש אנושי אינו נפלא כל כך כמו הידידות, אך האדם מסוגל לכך כל זמן שהוא צעיר. אחר כך יתקו חושיו, והאנושיות משתלטת עליו. ידידות שכזאת מפכה כמעין מהתלהבות טהורה ומהתפעלות, מעודף חיוניות ומגודש של רגשות. רגשות אלה רבים כל כך, עד כי אין לך ברירה אלא לתת אותם למישהו במתנה. אבי היה נוטריון, מנכבדי המקום. אדון קפדן ומעורר דרך ארץ בהופעתו, ואילו אני מצאתי בלבי פינה בשביל לויזיק, מפני שהיה זריז ממני ומפני שהפגין עצמאות והיה אמיץ כחולדה. אפו היה מכוסה נמשים והוא ידע לידות אבנים בידו השמאלית. אני כבר לא זוכר אלו דברים אהבתי בו, אבל אין לי ספק שהייתה זו האהבה הגדולה של חיי.

ובכן, כשהתחלתי לאסוף בולים, הפך לויזיק לאיש אמוני. מישהו כבר אמר, שרק לגברים יש חוש לאוספים. סבורני כי זהו שריד או חוש קמאי מאותם ימים, כשכל גבר היה מכין לעצמו אוסף מראשי אויביו, מכלי נשק שנשדדו, מעורות של דובים, מקרני צבאים ומכל חפץ שעלה בידו לקחת כשלל. ואולם אוסף בולים אינו קניין בלבד אלא הרפתקה נצחית. אתה נוגע במין רטט בפיסת ארץ רחוקה, נאמר בבוטן, בבוליביה או בכיף התקווה הטובה, ויוצר בכך מגע אישי אינטימי עם ארצות-ניכר אלה. איסוף בולים יש בו משהו מיצר הנסיעה או ההפלגה, משהו מהרפתקת הגבר המשתוקק לתור בעולם.

כאמור, לא ראה זאת אבי בעין יפה, שכן בדרך כלל אין האבות רואים בעין יפה אם בניהם עושים דברים שונים ממה שעשו הם עצמם. רבותי, גם אני נהגתי כך עם בני. האבהות היא מין רגש מעורב. יש בו אהבה עזה, אך גם אפליה, אי-אמון, איבה או איך לומר זאת: ככל שהאדם אוהב יותר את ילדיו, כן מצויה בו מידה רבה יותר מן הרגש האחר. וכך נאלצתי להתחבא עם האוסף שלי בעליית הגג, כדי שאבי לא יתפסני בקלקלתי. בעליית הגג נמצאה תיבה ישנה, שלתוכה היינו מזדחלים כמו שני עכברים. שם נהגנו להראות איש לרעהו את בולי האוסף: הבט, זוהי הולנד, זוהי מצרים או שוודיה. עצם העובדה שהיינו אנוסים להתחבא עם האוצרות שלנו, הוסיפה נופך של חטא נפלא. הדרך שבה הייתי משיג את בולי הייתה הרפתקה בפני עצמה. נהגתי לסובב על פתחי משפחות מוכרות ובלתי מוכרות, ולהתחנן בפניהן כדי שירשו לי להסיר בולים ממכתבים ישנים. היו אלה שעותיי המאושרות

ביותר – ישבתי תחתית על הרצפה וחיטטתי בערמות מאובקות של תיקים, וכך חיפשתי איזה בול שעוד לא היה ברשותי. כשקרה ומצאתי איזו לומברדיה ישנה או אחת מהמדינות הגרמניות הזעירות או הערים החופשיות, חשתי שמחה צורבת ממש, שהרי כל אושר כביר מסב לך מתיקות מכאיבה. ובינתיים היה לויזיק ממתין לי בחוץ, וכשיצאתי סוף, סוף בזחילה החוצה, לחשתי בעודי ניצב על מפתן הדלת: לויזיק, לויזיק, היה שם האנובר אחד! קח אותו! בלי שהיות דהרנו הביתה עם השלל, לתוך התיבה שלנו.

שמעו רבותי, רק צייד, מחפש מטמון או ארכיאולוג מסוגל להבין את התלהבותו של האספן. זהו הסיפוק והמתח הגדולים ביותר שהחיים יכולים להעניק לבן אנוש. כל אדם היה צריך לחפש משהו. אם לא בולים, אז את האמת או פרחי-בר או לכל הפחות חיצו אבן ומאפרות.

ובכן, אלה היו השנים היפות ביותר של חיי – הידידות עם לויזיק ואיסוף הבולים. אחר חליתי במחלת השנית, וללויזיק לא הרשו להתקרב אלי. הוא רק עמד אצלנו במסדרון ושרק כדי שאשמע אותו. פעם לא שמרו עלי או משהו כזה, בקיצור ברחתי מהמיטה ונשאתי רגלי הישר אל עליית הגג, להציץ בבולים שלי. נחלשתי במידה כזאת, שרק בקושי רב עלה בידי להרים את המכסה של הארגז. אבל התיבה הייתה ריקה. הקופסה עם הבולים נעלמה כלא הייתה.

לא אוכל לתאר את גודל המכאוב והאימה שפקדוני. אני חושב שעמדתי שם כמאובן, ואפילו לא יכולתי לבכות, עד כדי כך נשתנק גרוני. ראשית, מה נורא היה הדבר כי הבולים שלי, שמחתי הגדולה ביותר, נעלמו. אך נורא פי כמה היה שחברי היחיד, לויזיק, הוא שגנבם בעוד אני שוכב במיטת חוליי. חשתי תדהמה, אכזבה, יאוש, צער. שמעו-נא, קשה להעלות על הדעת באילו חוויות כבירות מסוגל ילד להתנסות. אינני זוכר איך הצלחתי לרדת מעליית הגג, אבל אחר-כך שוב קדחתי בחום גבוה. ברגעים בהירים יותר התמכרתי למחשבות נואשות. לאבי ולדודתי לא סיפרתי דבר. אמי כבר הייתה בעולם האמת. ידעתי שלא יבינו לרוחי, ומשום כך חשתי כלפיהם ניכור מסוים. מאותה עת שוב לא שררו בינינו יחסי קרבה. בגידתו של לויזיק הייתה לדידי כמעט מהלומת מוות. הייתה זאת אכזבתי הראשונה והיותר גדולה שבני אדם הנחילו לי ביום מן הימים.

הוא קבצן, אמרתי לעצמי. לויזיק הוא קבצן, ולכן שלח ידו בגנבה. קיבלתי את המגיע לי על שהתיידדתי עם קבצן. הלקח הקשיחני. מאותה עת התחלתי להבחין בין אנשים. איבדתי את המעמד של התמימות החברתית, אך אז עוד לא ידעתי מה עמוק היה הזעזוע ואלו עולמות התמוטטו בקרבי. משקמתי ממיטת חוליי וחומי ירד, פסקו גם מכאובי על אובדן אוסף הבולים. רק חשתי דקירה בלבי, כשראיתי שלויזיק רכש לו בינתיים ידידים חדשים. כאשר בא אלי, נבוך מעט, ולאחר זמן ממושך כל כך, אמרתי לו ביבושת, כדרך אנשים מבוגרים:

"סתלק, אני לא מדבר איתך". לויזיק הסמיק ומקץ רגע אמר: "בסדר", ומאז שנא אותי שנאה עיקשת ופרולטרית.

אכן, זה היה מאורע שהשפיע על כל חיי. כיצד לומר זאת, עולמי חולל, אבד לי האמון בבני אדם, למדתי לשנוא ולהתנשא על הזולת. מאז לא היו חברים, וכאשר התבגרתי, ראיתי צורך להדגיש שאני שרוי בגפי, שאינני זקוק לאיש ואינני נותן מתנות לאיש. אחרי כן נוכחתי לדעת שאיש אינו אוהב אותי. הסברתי זאת לעצמי בכך שאני מזלזל באהבה ומצפצף על כל הסנטימנטים, וכך הפכתי לאדם גאוותן ורודף כבוד, קפדן ומהוגן. גיליתי כלפי הכפופים לי רוע לב ונוקשות. התחתנתי בלא אהבה, את ילדי חנכתי תוך הטלת מורא ומשמעת. הודות לחריצותי ולמסירותי הגעתי להישגים לא מבוטלים. אלה היו חיי, כל חיי, לא ראיתי לנגד עיני אלא את המוטל עלי כחובה. ולכשיבוא יומי, יכתב בעיתון איזה עובד נאמן ואיש מופת הייתי, אך לא ידעו הבריות כמה בדידות, אי אמון ועיקשות היו מקופלים בחיי אלה..

לפני שלוש שנים נפטרה רעייתי. לא הייתי מוכן להודות בכך, אך ירדה עלי תוגה כבדה. מחמת עגמת הנפש, הוצאתי מן המגרות מיני מזכרות משפחתיות ששרדו אחרי הסתלקותם של אבי ואמי: תצלומים, מכתבים, מחברותי הישנות – גרוני נשתנק כשראיתי עד כמה דאג אבי הקפדן להחביאן. אני חושב, שלמרות הכול, אהבני. הוא מילא בהן ארון שלם בעליית הגג; על תחתית אחת המגרות הייתה מונחת קופסה חתומה בחותמת אבי, וכשפתחתיה, מצאתי בה את אוסף הבולים שנעלם לפני חמישים שנה.

לא אכחד, הדמעות זלגו מעיניי. נשאתי את הקופסה לחדרי כאילו הייתה אוצר. הכול נתחוויר לי בבת אחת: כששכבתי אז במיטת חוליי, מצא מישהו את האוסף שלי, ואבי החרימו כדי שבגלל הבולים לא אזניח את למודי! הוא לא היה צריך לנהוג בדרך זו, אך גם בכך באו לידי ביטוי דאגתו הקפדנית ואהבתו. אינני יודע, אך לפתע נכמרו רחמי עליו וגם על עצמי...

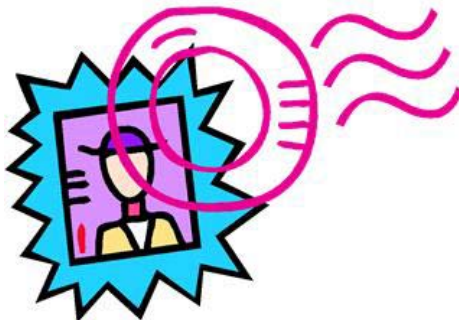
ואחר כך נזכרתי: לויזיק לא גנב את הבולים שלו! אלוהים אדירים, עשיתי לו עוול! ושוב ראיתי בעיני רוחי את הפרחח המנומש והפרוע. מי יודע מה עלה בגורלו והאם הוא עדיין בחיים? וכשעלו בזיכרוני תמונות מאותם הימים, חשתי מבוכה וכלימה. בשל חשד-שווא אבד לי ידידי היחיד, בשל כך אבדה לי ילדותי! לכן התחלתי לזלזל בדלת-העם, לכן חטאתי בהתנהגות יהירה, לכן לא בקשתי מעולם קרבתו של איש, לכן לא הייתי מסוגל בכל ימי חיי להסתכל על בול דואר בלי רתיעה וסלידה. מאותו טעם עצמו לא כתבתי מעולם לארוסתי ולרעייתי, והסווייתי זאת בכך שאני מתעלה מעל להשתפכויות רגשיות, והדבר גרם סבל לאשתי. לכן הייתי כל נוקשה ועזוב לנפשי. עתה ראיתי שוב את כל חיי; לפתע דומה היה עלי כי הם שוממים וחסרי תכלית. "הרי יכולתי לחיות לגמרי באורח שונה!" עלה בי הרהור.

"אלמלי קרה מה שקרה – הרי הייתה בי מידה רבה כל כך של התלהבות ויצר הרפתקנות, אהבה ואבירות, דמיון ואמון, דברים מוזרים ומשולחי רסן. אלוהים, יכולתי להיות מישו אחר: נוסע, שחקן או חייל. יכולתי לאהוב את הבריות, לשתות בחברתם, להבין לרוחם ומה עוד!". חשתי כאילו נמסים בי גושי קרח. נטלתי לידי בול אחרי בול – כולם נמצאו שם: לומברדיה, קובה, סיאם, האנובר, נקרגואה, הפיליפינים, כל אותן ארצות שאליהן רציתי לנסוע ושאותן לא אראה לעולם. על כל בול ובול הייתה פיסת משהו שעלול היה לקרות ולא קרה. הייתי רכון מעליהם ובאותן שעות ארוכות שפטתי את חיי. ראיתי שהיו אלה חיים מנוכרים משהו, מלאכותיים, חיים לא אישיים. ואילו חיי הממשיים מעולם לא הפכו למציאות".

מר קארס נופף בידו "אם אני חושב על מה שיכולתי להיות ואיזה עוול עשיתי ללויזיק...." פני הכומר וובס שהקשיב לסיפור, נתקדו מחמת צער. מן הסתם נזכר בפרק כלשהו מחייו הוא. "מר קארס", אמר בהתרגשות "אל תחשוב על זה ואל תצטער, את הנעשה אין להשיב, ולא תוכל להתחיל הכל מבראשית....".

"לא אוכל", נאנח מר קארס והסמיק מעט "אבל אתה יודע, לכל הפחות התחלתי לסדר מחדש את אוסף הבולים".

- קארל צ'אפק היה עיתונאי וסופר. נולד ב-1890 בצ'כיה ונפטר ב-1938. היה בעל תואר לפילוסופיה. פרסם מאות סיפורים קצרים, מאופיינים בהומור, וכן רומאנים, מחזות, מסות, ביקורת ופרקי הגות. קארל צ'אפק השפיע מאוד על העולם הספרותי והתרבותי בארצו. כשהגרמנים פלשו לצ'כיה בתחילת מלחמת העולם השנייה הם התכוונו לעצור אותו, אבל הוא מת ימים ספורים לפני שהספיקו.

מבנה הסיפור:

הסיפור בנוי משלושה חלקים:

בהיצג - מתוודע הקורא לגיבור הסיפור, ועולים בו דמותו, תחביבו וחברו הטוב ביותר שהוא דמות המשנה החשובה. כאן מסתמן הסיבוך שעתיד לקרות, שכן דמות המשנה היא דמות מנוגדת לחלוטין לדמות של הגיבור: הוא בן למשפחה קשת יום, ואפו מנומש. נמשים הם סטריאוטיפ לדמות חוצת גבולות ובעלת תעוזה. מתוך התיאור עולה דמותו של הגיבור שהוא נער ממשפחה אמידה ושייכת למעמד הבינוני-גבוה (אבא נוטריון), וכל תעוזתו מתמצית באיסוף בולים.

בגוף הסיפור - מוצג התחביב כעיסוק המרכזי בחיי הגיבור על כל הכרוך בו, ומוצג הסיבוך המרכזי = העלמות אוסף הבולים.

ההתרה והסיום - כאן נפתרת התעלומה במעין פואנטה = נקודת מיפנה, המותירה את הקורא, כמו את המספר, בתחושת החמצה קשה.

מוטיבים/נושאים מרכזיים בסיפור:

1. **ערך החברות** החברות הזו שהגיבור מכריז עליה כעל הערך החשוב ביותר שיש לאדם, הדבר החשוב ביותר והמשמעותי ביותר בחייו, לא עומדת במבחן בעת הצורך: הוא מסלק את חברו היחיד והטוב ביותר בלי כל היסוס, בשל חשד שהוא לא טורח אפילו לברר אותו.
2. **המעמדות** - הפער המעמדי לא מהווה גורם בעייתי עבור המספר עד שהוא נקלע למצב שבו החינוך שקיבל מקבל מקום מרכזי, אפילו אם הוא לא מודע לו, ובעקבותיו הוא מחליט את החלטתו הגורלית ביותר – לסלק את חברו הטוב והיחיד מחייו.

משמעויות ונושאים לדיון:

- ערך החברות
- הפער המעמדי
- הסקת מסקנות ללא בירור / בירור כלשהו
- קביעת דברים ללא בדיקה
- חרטה – יש מקום לתיקון?

שאלות לתלמיד:

1. הסבירו מה דעתכם על התנהלותו של גיבור הסיפור?
2. ציינו - איזה תכונות של לויטיק מצאו חן בעיניו של מר קארס, ונסו לשער מדוע.
3. מדוע, לדעתכם, הוא לא שאל את לויטיק איפה האלבום?
4. הסבירו מה משמעות אוסף הבולים למספר?
5. הסבירו איך השפיע אובדן האוסף על כל חייו של מר קארס, גיבור הסיפור.
6. מה, לדעתכם, היה מר קארס צריך לעשות אחרת בחייו?

חלק לשוני:

מה פירוש הביטויים הבאים:

1. יתקו חושיו _____
2. גרוני נשתנק _____
3. גודש של רגשות _____
4. היינו מנדחלים _____
5. ארצות ניכר _____
6. חשתי מבוכה וכלימה _____
7. נעלמה כלא הייתה _____

איזה תענוג היה להם / על פי סיפורו של איזק אסימוב

מארג'י כתבה ביומנה באותו לילה. בראש הדף היה התאריך – 17 במאי 2157. היא כתבה: "היום מצא טומי ספר אמיתי!".

היה זה ספר ישן מאד. סבא של מארג'י אמר פעם, כי כאשר הוא היה ילד קטן, סיפר לו סבו, שהיה זמן שהספרים היו מודפסים על נייר.

מארג'י וטומי הפכו את הדפים שהיו צהובים ומקומטים, וזה היה מצחיק כל כך לקרוא מילים שעמדו דוממות במקום לנוע ולעבור, כפי שהן אמורות לעשות – על מסך. אתם יודעים איך זה. ואחר כך, חזרו אל הדף הקודם, והיו עליו אותן המילים שהיו שם קודם, כשקראו אותו בפעם הראשונה.

"איזה בזבוז", אמר טומי "כשאתה גומר לקרוא בספר, אתה פשוט משליך אותו, אני משער. המסך שלנו מכיל יותר ממיליון ספרים, והוא טוב בשביל עוד המון. את המסך שלי לא אשליך אף פעם?"

"כך גם המסך שלי", אמרה מארג'י. היא הייתה בת אחת עשרה, ולא ראתה ספרי-דיגיטל רבים כל כך כמו טומי, שהיה כבר בן שלוש עשרה.

"איפה מצאת אותו?" שאלה מארג'י.

"בבית שלי", אמר בלי להביט בה, מפני שהיה עסוק בקריאה "בעליית הגג".

"על מה זה?"

"לימודים".

מארג'י הגיבה בבזז "לימודים? מה יש לכתוב על לימודים? אני שונאת לימודים".

היא תמיד שנאה לימודים, אולם עכשיו שנאה אותם עוד יותר מתמיד. המורה המכאני היה עורך לה מבחן אחרי מבחן בגיאוגרפיה, והיא הייתה נכשלת שוב ושוב, עד שאמה שלחה להזמין את המפקח.

הגיע איש קטן, עגלגל, בעל פנים אדומים ותיבה של כלי עבודה משונים וחוטי חשמל. הוא חיך את מארג'י ונתן לה תפוח. אחר כך פָּרַק את "המורה" לחלקים. מארג'י קיוותה שהוא לא יִדַע להרכיבו במחזרה, אך הוא ידע יפה. אחרי שעה או שעתיים, היה "המורה" שוב מוכן. גדול, שחור ומכוער, עם מסך גדול, שעליו נראו כל השיעורים ונשאלו כל השאלות. זה לא היה נורא כל כך. החלק שהיה שנוא על מארג'י היו המקשים שהיה עליה

להקיש עליהם את שעורי הבית שלה ואת המבחנים. היא הייתה צריכה ללמוד איך להפעיל אותם כבר כשהייתה בת שש, ו"המורה" היה מחשב את הציון מיד במקום. המפקח חיך בשביעות רצון לאחר שסיים את עבודתו, ליטף את ראשה של מארג' ואמר לאמה: "אין זו אשמתה של הילדה. נדמה לי שהמגזר הגיאוגרפי היה מכוון קצת יותר מדי מהר. דברים אלה קורים לפעמים. אני האטתי אותו למוצק של בני עשר. למעשה, התקדמותה הכללית מניחה בהחלט את הדעת". הוא ליטף שוב את ראשה של מארג' ופנה ללכת.

מארג' הייתה מאוכזבת. היא קיוותה שהוא ייקח ממנה את "המורה" לתמיד. היא זכרה שפעם לקחו את המורה של טומי לחודש שלם, משום שמגזר ההיסטוריה היה חשוק לחלוטין.

לכן עכשיו היא אמרה לטומי: "מדוע יכתוב מישהו על לימודים?"

טומי הביט בה בהתנשאות "משום שאלה לא לימודים מהמין שלנו, טיפשה, אל לימודים שהיו נהוגים לפני מאות שנים, מאות שנות היסטוריה", והסתכל בה מגבוה. מארג' נעלבה "אני לא יודעת איזה מין לימודים היו להם לפני כל כך הרבה זמן", והתחילה לקרוא בספר מעל לכתפו של טומי ואחר כך הוסיפה: "בכל אופן, היה להם מורה".

"בטח שהיה להם מורה, אבל לא מורה רגיל, כמו שלנו, זה היה בן-אדם".

"בן אדם, איך יכול היה בן אדם ללמד?" שאלה מארג' בפליאה.

"ובכן, הוא היה רק אומר לילדים ולילדות דברים, והיה נותן להם שעורי בית ושואל אותם שאלות".

"בן אדם הוא לא די פיקח", אמרה מארג'.

"בטח שכך", ענה לה טומי "אבא שלי יודע לא פחות מהמורה הדיגיטאלי שלי".

"לא נכון, בן אדם לא יכול לדעת הרבה כמו מורה!"

"הוא יודע כמעט לא פחות, אני מתערב אתך".

מארג' לא הייתה מוכנה להתווכח על כך, אבל אמרה "אני לא הייתי רוצה שאיש זר יכנס לבית שלי כדי ללמד אותי".

טומי התגלגל מצחוק: "יש עוד הרבה דברים שאת לא יודעת! המורים לא גרו בבית של התלמידים, היה להם בניין מיוחד, וכל הילדים היו הולכים לשם ללמוד".

"וכל הילדים למדו אותו דבר?"

"בטח, אם הם היו באותו גיל"

"אבל אמא שלי אומרת שצריך לכוון את המורה שיתאים לשכל של כל ילד וילדה שהוא מלמד, ושצריך ללמד כל ילד בצורה שונה".

"בכל אופן, הם לא עשו זאת בצורה כזאת בתקופה ההיא. אם זה לא מוצא חן בעינייך, את לא מוכרחה לקרוא את הספר הזה?"

"לא אמרתי שזה לא מוצא חן בעיניי", מיהרה מרג'י להשיב. היא רצתה מאד לקרוא עוד על בתי הספר המצחיקים האלה.

הם לא הספיקו לסיים אפילו את מחצית הספר, כאשר שמעו את אמה של מארג'י קוראת לה: "מארג'י, לימודים!".

מארג'י נשאה את עיניה וענתה "עוד לא, אמא".

"עכשיו!", אמרה אמה של מארג'י והוסיפה: "וזה גם הזמן של הלימודים של טומי".

מארג'י פנתה אל טומי ושאלה: "אני אוכל לקרוא בספר עוד קצת, אחרי הלימודים?"

"אולי", ענה טומי בשוויון נפש. הוא הלך משם כשהוא שורק. הספר העתיק והמאובק שמור היטב מתחת לזרועו.

מארג'י נכנסה לחדר הלימודים שהיה צמוד לחדר השינה שלה. המורה הדיגיטלי היה מוכן והמתין לה. הוא תמיד היה דלוק ומוכן באותו זמן, למעט שבת ויום ראשון, כי אמה אמרה שילדות קטנות לומדות היטב אם הן לומדות בשעות קבועות. המסך היה מואר ועליו הייתה כבר הוראה: "שיעור החשבון היום הוא על שברים פשוטים. הקלידי בבקשה את שיעורי הבית שקיבלת אתמול".

מארג'י נאנחה והקלידה את השעורים, כשהיא מהרהרת בבתי הספר העתיקים ההם, שהיו כשסב-סבה היה ילד קטן. כל הילדים מכל השכונה היו באים צוחקים ומפטפטים לחצר בית הספר, יושבים יחד בכיתה, לומדים את אותם הדברים כדי שיוכלו לעזור זה לזה בהכנת השעורים ולשוחח על כך, והולכים יחד הביתה בסוף היום. והמורים היו אנשים.....

המורה הדיגיטאלי הבזיק על המסך: "כאשר מחברים שברים של $1/2$ ו- $1/4$"

מארג'י הרהרה באהבה שאהבו הילדים את הלימודים בימים ההם ובתענוג שהיה להם...

עבודה:

1. מה הקשר בין הכותרת לבין הסיפור?
2. איך אפשר להגדיר את הסיפור הזה:
א. ריאלי ב. דמיוני ג. פסיכולוגי ד. מדע בדיוני
3. ציינו שלושה הבדלים בין צורת הלאמדה של מארטי וטומי, לבין צורת הלאמדה שהייתה נהוגה ב"בתי הספר של פעם".
4. איפה מצא טומי את הספר "האמיתי"?
5. מדוע הספר היה ישן ומאובק?
6. האם המידע שמופיע בתחילת הסיפור, מאפשר לנו להבין את הסיפור טוב יותר? הסבירו.
7. מדוע, לדעתך, מארטי לא אהבת את "המורה" שלה ואת הלימודים?
8. השלימו – מה כתוב בסיפור במקום:

אמא שלה _____ סבא שלו _____ הסבא של הסבא שלה _____

9. כתבו את תמצית הסיפור

10. במשפטים הבאים הוסיפו את מילות הקישור בין כל שני משפטים, כדי שיווצר משפט אחד מחובר:

א. הספריים היו מודפסים על נייר. (מילת קישור של זמן) _____ סיימו לקרוא בהם השליכו אותם.

ב. הספר הדיגיטאלי חסכוני יותר (מילת קישור של סיבה) _____ לא משליכים אותו לאחר שמסיימים.

ג. מארטי לא אהבה ללמוד, (מילת קישור של ויתור) _____ היא נהנתה לקרוא בספר.

ד. (מילת תנאי) _____ את לא רוצה, את לא צריכה לקרוא בספר.

ה. "המורה" של מארטי היה מוכן תמיד באותו זמן (קישור של סיבה) _____
אמה רצתה שתלמד תמיד באותו זמן.

המטבע המזויף / אליהו אגסי (מתוך שירות ושירים- מקראה לתלמיד [ת"ל])

נער יתום וגלמוד שימש עוזר למלמד עני, והיה אוסף את דרדקיו מבתייהם כל בוקר ומוליכם אל ביתו של המלמד.

יום אחד השתרר קור חזק וצינה מקפיאה ירדה לעולם. סרבו האמהות להוציא את ילדיהם החוצה, והיתום חזר יחידי אל בית המלמד. ראה את המלמד כשהוא מכונס ומכורבל בסחבות בלויות כדי לחמם את גופו, ואמר: "יום מנוחה לנו היום, האמהות לא שלחו ילדיהן, רצונך – תוסיף לשכב".

אמר המלמד: "לו יכולתי ללגום לגימות אחדות של ערק, כי עתה הוחם לי ונרדמתי".
אמר היתום: "אפשר יש לך פרוטה אי-שם, תננה, ואלך ואקנה לך מעט ערק".
אמר המלמד: "אין לי אלא מטבע מזויף, אשר לא ישווה למאומה".
אמר הנער: "עלי חטאתך, תנהו!"

לקח הנער את המטבע המזויף, הצטייד בבקבוק קטן והלך אל סוחר הערק. היה שם קהל קונים רב, והסוחר טרוד ועסוק עד מאד. הטיל הסוחר את המטבע המזויף לתוך קופתו ויצק מן החבית מעט ערק אל תוך הבקבוק אשר הושיט לו הנער. חזר הנער בלב צוהל אל המלמד, והלה שפך את הערק אל קרבו בהנאה מרובה, וחם לו, ונרדם.
מה עשה הנער? שם מים בבקבוק, חזר אל מוכר הערק וטען: "בעל הבית טעם, ואמר שהערק מהול במים, ואיננו רוצה בו".

כעס הסוחר הטרוד, שפך את "הערק" אל תוך החבית והחזיר לנער מטבע טוב. שמח הנער על המטבע ושמרו בכיסו. למחרת קנה בו מקלות שומשומין בדבש ומכרם לילדים ברווח טוב. למחרת קנה מספר גדול יותר של מקלות שומשומין ומכרם ברווח גדול יותר. וכך עשה יום אחר יום, עד שצבר סכום והשקיעו ברוכלות. ומרוכל נעשה חנווני, ומחנווני לסוחר מצליח, ושמו יצא בכל העיר לעושר ויושר, לנדיבות ומעשים טובים.

עבר חצי יובל שנים, והנער – כבר גבר ובעל בעמיו – ערך משתה והזמין אליו את כל חכמי העיר, נכבדיה וסוחריה. כבדוהו אלה ואהבוהו, על כן נענו להזמנתו ובאו להשתתף במשתהו, אולם שאלו איש את רעהו: "מה היום מיומיום, ולשמחה מה זו עושה? לא מועד ולא חג, לא חתונה ולא ברית מילה? באמצע המשתה גבר תמהונם של הקרואים עוד יותר, כאשר בעל המשתה ביקש מחילה והסתלק, ואחר חזר עם שני ישישים עניים ואלמונים, הושיבם במקום של כבוד. פניהם ענו בהם כי נבוכים הם ונכלמים.

מיד פנה בעל המשתה אל הרבנים ואמר: "תמחלו לי, בבקשה מכבודכם, אם אערב שמחה בעניין של רצינות, כי לא יום חג לי היום, אלא יום של מזכרת חטא ובקשת תיקון. ביום הזה לפני עשרים וחמש שנים...." וכאן סיפר בעל המשתה לרבנים את מעשהו במטבע המזויף, וכיצד הייתה ראשית עושרו נעוצה בהונאה.

אחר הצביע על שני הישישים ואמר: "זהו המלמד וזהו מוכן הערק, ולשניהם אני חייב את עושרי ואת מעשי הטובים. ועתה, אמרו נא לי כבוד החכמים, מה עלי לעשות כדי להסיר מעלי אשם אשר זכרו מעיל עלי כל הימים?"

השתוממו האורחים לשמע סיפורו של בעל המשתה, ואילו הרבנים אמרו: "זה טיבו של חטא, שהוא מיסר את עושהו כל הימים". ואשר לתיקונו של החטא, פסקו החכמים כי בעל המשתה חייב לפייס את שני הישישים בחלק מממונו, למען ימחלו לו על הונותו אותם, וימשיך במעשיו הטובים למען יזכה לרחמי שמיים ביום הדין.

כתבו 5 משימות לסיפור על פי הקריטריונים שלמדתם

10. לשון ל -9 שנות לימוד

תלמיד שלא למד "מארג שפה" ברמת שנות לימוד, חייב להשלים את החומר!

בנוסף לכל מה שנלמד בתכנית ל - 8 שנות לימוד יש ללמד גם את נושא משפחות המילים ואת נושא השדה הסמנטי – נושאים אלה נכנסים לתלקיט, לכן הם כוללים עבודה עצמאית יותר של התלמיד.

משפחת מילים:

המטרה: לאפשר לתלמיד לשלוט ברזי השפה, בקשרים שיש בין שורשי הפועל לבין שמות הפעולה ושמות העצם הנגזרים מאותו שורש. שיעור זה מצריך שילוב בין "משחקי מילים" בע"פ ובכתב. המורה תציג בפני התלמיד פועל כלשהו, והוא יתבקש ליצור מילה נוספת מאותו שורש. יש להסביר לתלמיד שיצירת מילה נוספת מאותו שורש, זו יצירת "משפחת מילים". יש להביא את התלמיד לגיוון המילים שהוא בוחר, שלא יתמקד בנטייה של זמנים וגופים, אלא יוסיף עליהם שמות עצם ושמות תואר במידת האפשר.

המטרה: לדעת ליצור משפחת מילים משורש. לדעת למצוא את השורש מתוך מילה כדי ליצור משפחת מילים. להבחין בין נטייה לבין משפחת מילים.

דרך העבודה: יש להציג בפני התלמיד שם עצם מוכר ולבקש ממנו להציג מילים נוספות הקשורות לאותו של עצם.

לדוגמה: מאפיה = אפיתי, מאפה, אופים, אפוי = משפחת מילים. יש קשר ביניהן. להציג בפני התלמיד פועל או שם פעולה, ולבקש ממנו ליצור משפחת מילים רחבה ביותר. **לדוגמה:** שם הפועל - ללכת = הלך, הליכה, הליכון, מהלך..... ולהוסיף שמות פועל כמו: לרדת, לציין, לברוח או שם פעולה – דריכה = לדרוך, דורך, מדרכה, דרך..... ולהוסיף שמות פעולה אחרים.

יש להיזהר שלא ליצור נטייה של שמות עצם ביחיד/רבים, או נטיית הפועל בזמנים שונים

ובגופים שונים

דוגמה נוספת: הפועל "שמר". יש לשער שהתלמיד יבחר בפועל בנטייה כמו: שמרתי, שמרת, שמרה וכו', יש להטות אותו לזמנים נוספים (הווה, עתיד) ולבנינים אחרים: שימר, השתמר, ישומר וכו' ואח"כ לעבור לשמות פעולה: שמירה, שימור ואחריהם לשמות עצם: השומר, שימורים וכו'. אחרי שהדברים נאמרים, כדאי לכתוב אותם.

התלמיד יכול לכתוב עצמאית או בעזרת המורה.
לא להיבהל אם הכתיבה אורכת מעט ואם "משפחת מילים" אחת משתרעת על מחצית העמוד.

תרגיל - לתת לתלמיד להכין משפחות מילים אחידות שהמורה
מציעה, ולבקש ממנו להוסיף משפחת מילים אחידה שהוא בוחר.

תרגיל נוסף: הוסיף מילה לכל אחת משפחות המילים הבאות:

אחלנו, אחילה, מאחל _____

האדיל, אודל, אידול _____

מכירה, מוכר, מתמכר _____

קל, שקילה, לסקול _____

שילם, תשלומים, השלמה _____

דרכי, הדרכה, תדריך _____

טבע, הטבעה, מטבע _____

כניסה, כנס, התכנסות _____

אוכל, מאכל, אכילה _____

רקד, רקדן, ריקוד _____

סידור, סדר, הסדרה _____

דגם, הדגמה, דוגמנית _____

לבש, לבוש, תלבושת _____

יצא, יציאה, הוצאה _____

טבלת חלקי הדיבור / דיבר - הנושא נלמד ונמצא במדריך 8 שנו"ל

דוגמאות	מהות וסימני היכר	חלק הדיבור	
המלכה המלכה שלי – מלכתי מלכת הכיתה	ניתן ליידוע ניתן להצמיד לו כינוי שייכות ניתן לצירוף סמיכות	א. שם עצם	1. השם
ילד שובב, הילד השובב ילדים שובבים הילד שובב כמו חברו הילד הזה שובב יותר מחברו הילד הזה הכי שובב	מופיע אחרי שם עצם מותאם לשם במין ובמספר וביידוע ניתן להחיל עליו ערכים: דמיון (כמו....כ....) יתרון (יותר מ.) הפלגה (הכי.)	ב. שם תואר	
אני, אתה, הוא, אנחנו, אתם/ן, הם/ן הזה, הזאת, אלה	נקרא בדרך כלל כינויי גוף.	ג. שם גוף ג.1 כינוי רומז	
תשעה ילדים החמישה שהצליחו ארבע אמהות האישה החמישית בתור.	מופיע לפני השם ניתן ליידוע מספר מונה מספר סודר	ד. שם מספר	
שמר < שמירה ההליכה, העמידה	נוצר על בסיס הפועל, מופיע כשם מופשט ניתן ליידוע	ה. שם פעולה	
ללמוד, ללכת, לשמוע, לאכול	היחיד מביין סוגי השמות שאינו ניתן ליידוע שימוש העיקרי עם ל.....	ו. שם הפועל	
סלחתי אתמול, נסלח מחר, סולחת עכשיו.	ניתן להטיה בזמנים ובגופים		2. הפועל
למדתי היטב, הוא עמד שם.	מתאר את הפועל מבחינת זמן,	תואר הפועל	

דוגמאות	מהות וסימני היכר	חלק הדיבר	
נסעתי לאט.	מקום, אופי	(תה"פ)	
בגלל + אני = בגללי על, אל, עם, לפני, בכל"מ אצל + הם = אצלם	ניתנו להטיה	א. מילות יחס	3. מילות קישור
גם + אני = לא ניתן אבל, אך, אולם, אם, כי	אינן ניתנות להטיה	ב. מילות חבור	
הידד! האח! אוי!	מילים המציינות רגש (שמחה, עצב)	ג. מילות קריאה	
מה? כיצד? למה?	מילים המביעות תמיהה או שאלה	ד. מילות שאלה	

שדה סמנטי

שדה סמנטי: שדה המשמעות שאליו משתייכות מילים מסוימות שנמצאות בדרך כלל בתוך הטקסט.

מטרה: הרחבת ההבנה לגבי ההקשרים והכוונות בטקסט הכתוב. אין הכוונה לעבור לטקסט מלא, אלא לראייה רחבה יותר של קשר רעיוני בין קבוצות מילים.

לדוגמה: כשכותב משתמש במאמר במילים: פריחה, שגשוג, נטיעה, צמיחה, נותן פרי וכו'- השדה הסמנטי הוא הצומח.

יש להסביר לתלמידים, ששימוש בקבוצת מילים השייכות לתחום מסוים, הוא מכוון. מי שכותב יוצר אצל הקורא התייחסות מיוחדת, שמעוררת קונוטציות (חיוביות או שליליות) לגבי הנאמר, וזה לא נעשה כלאחר יד, אלא מתוך כוונה.

דרך ההוראה: תחילה יש להציג בפני התלמיד שתיים שלוש דוגמות לשדה סמנטי, ואחר כך לקרוא עם התלמיד פסקה, שבתוכה מילים אחדות (2 – 3) השייכות לאותו תחום, אותו שדה משמעות, ולבקש ממנו לאתר את השדה הסמנטי באופן עצמאי.

תרגול: מהם השדות הסמנטיים של קבוצות המילים הבאות?

- א. ברחו, התחבאו, מסתור, מקלט, במהירות (מנוסה, בריחה)
- ב. יריות, מארב, מטרה, כיוון, קליעה (שדה קרב)
- ג. ציונים, תצודות, מורים, הישגים, תנ"ך, ספרות, מתמטיקה (בית ספר)
- ד. מארש, קבוצה, תלבושת, קליעה, ריזה, תחרות (ספורט)
- ה. סיר, מחבת, ירקות, מחיה, קניה (כלכלת בית)
- ו. נארים, אריות, דובים, תנים, צבועים, תנינים (חיות טרף)

תרגיל נוסף: קטע נתון, ויש בו שדה סמנטי של.....מצאו את המילים המתאימות.

לדוגמה: השדה הסמנטי בקטע הבא הוא אסון טבע. מצאו את המילים המאפיינות שדה סמנטי זה.

הציירה אפקואנהייתה ציירת תיירות, והיא הוקמה ליד אגם מלוח במיוחד בארגנטינה. בשנות השמונים של המאה שעברה, היו שם כמה חורפים לשומים במיוחד. בשנת 1985 התחוללה סופת ברקים קשה מאד, לשמים רבים ירדו והאגם עלה על גדותיו. המים פרצו את שובר הגלים וחדרו לרחובות העיר. תוך ימים ספורים שקעה העיר בצומק 10 מטרים מתחת למי המלח ההרסניים.

מאחר שגם נוסא זה מיועד לתלמי, מן הדין ללכת כמה קטעי מאמרים – ניתן להיצטר בספרי הלשון, או המיקודים השונים שהופיעו במהלך השנים, כדי לתרגל איתור שדות סמנטיים או לאתר את המילים השייכות לשדה הסמנטי שהמורה מאתרת.

מערכת הפועל - גופים וזמנים

את מערכת הפועל בשלמותה חייבים התלמידים לדעת רק ברמת 12 ש"ל, ובעיקר במסגרת המבחן הסופי בלשון "לשון ב".

יחד עם זאת, ידיעת מערכת הזמנים והתאמת השימוש בצורות הגוף הנכונות לפי מערכת זו, הם חלק חשוב ביותר במבנה המשפט בכלל ובשפה הדבורה כמו בשפה הכתובה בפרט.

מערכת הגופים:

שם הגוף	הצורה הלשונית	
אני	מדבר/ת	גוף ראשון יחיד/ה
את/ה	נוכח/ת	גוף שני יחיד/ה
היא/הוא	נסתר/ת	גוף שלישי יחיד/ה
אנחנו	מדברות/מדברים	גוף ראשון רבים
אתם/אתן	נוכחות/נוכחים	גוף שני רבים
הם/הן	נסתרות/נסתרים	גוף שלישי רבים

הזמנים במערכת הפועל: תפיסת הזמן בשפות השמיות היא תפיסה של מרחב פעולה

(בניגוד לתפיסת הזמן בשפות האירופיות, של שעות ודקות)

עבר (כל פעולה שהסתיימה); עתיד (כל פעולה שעוד לא התחילה); הווה (כל פעולה

שהתחילה וטרם הסתיימה); ציווי (כל פעולה שצריכה להיעשות מיידית).

סיומות הגופים בעבר

אני/מדבר/גוף ראשון	XXXתי
את/ נוכח/ת / גוף שני	XXXת
אתה/ נוכח / גוף שני	XXXת
היא נסתרת /גוף שלישי	XXXה
הוא/נסתר/גוף שלישי	XXX
אנחנו / מדברים / גוף ראשון	XXXנו
אתם/ נוכחים/גוף שני	XXXתם
אתם/נוכחות/גוף שני	XXXתן
הם/הן = נסתרים/נסתרות = גוף שלישי	XXXו

סיומות הגופים בעתיד

אXXX	אני/מדבר/גוף ראשון
תXXXי	את / נוכחת / גוף שני
תXXX	אתה / נוכח / גוף שני
תXXX	היא / נסתרת / גוף שלישי
יXXX	הוא / נסתר /גוף שלישי
נXXX	אנחנו / מדברים / גוף ראשון
תXXXו	אתם / נוכחים / גוף שני
תXXXנה	אתן / נוכחות / גוף שני
יXXXו	הם / נסתרים / גוף שלישי
תXXXנה	הן / נסתרות / גוף שלישי

תרגול:

1. ציונו את האור ואת הזמן של כל אחד מהפעלים הבאים:

שמרנו, תשמחי, נבדק, תבטיחו, הלכתי, אפקר, תשמרו, עשיתי, למדנו, נוכיח, תשטף,

אתבונן, אחפש, יברכו, תתמודדנה, הצליח, הצליחה, יכנס, סימתי, אאיץ, תאדלו, ארד

2. סמנו את התשובה הנכונה

הזמן של הקיפו הוא: עבר, עתיד, ציווי

האור של נטשו הוא: נוכחי, נסתרי, מדבר

הזמן של קבצו הוא: עתיד, הווה, עבר

האור של ישנו הוא: מדברי, נוכחי, נסתרת

הזמן של נכשם הוא: הווה, עבר, עתיד

האור של הסתדרתי הוא: מדבר, נוכח, נסתר

הזמן של ילחמו הוא: ציווי, עתיד, הווה

האור של תכירי הוא: מדברת, נוכחת, נסתרת

הזמן של הקשיבו הוא: עבר, עתיד, ציווי

האור של הכנס הוא: מדבר, נוכחי, נוכח

11. טקסט טיעון

משך ההוראה: 10 שעות

מטרות:

- זיהוי טקסט טיעון על פי מאפיינים.
- לימוד כתיבת טקסט טיעון.
- לימוד הצגה בעל פה של טקסט טיעון.

כיצד מזהים טקסט טיעון?

טקסט זה מכיל טענה, עמדה דעה של כותב/ת המאמר.

כותבי המאמר אינם מסתפקים רק בהצגת הטענה עליהם לבסס את טענתם בעזרת נימוקים שונים והסברים.

לסיום יציגו כותבי המאמר את מסקנותיהם.

בדרך כלל, כותבי המאמר חושפים את עמדותיהם כבר בהתחלה. בתחילת הטיעון מציגים הכותבים את הטענה. הכותבים יודעים שיש מי שחושב אחרת, ולכן הם מנסים לשכנע באמיתות דעתו או עמדתו.

השכנוע נעשה בעזרת נימוקים, הוכחות ודוגמאות.

לסיום, יוצגו המסקנות (וגם ההמלצות) הנובעות מהטענה שלו.

ביטויים העוזרים לזהות טקסט טיעון:

ביטויים אופייניים לציון:	ביטויי הקישור
דעה, טענה	לדעתי, אני חושב/ת ש..., נראה ש..., מן הראוי ש..., צריך ל..., יש ל.../ אין ל...
נימוקים, סיבות	משום ש..., כיוון ש..., היות ש...,
דוגמאות	למשל, כגון, לדוגמה.
מסקנות	לכן, משום כן, יוצא ש..., מכאן נובע, המסקנה היא, אם כן..
המלצות	רצוי ל..., אני מציע ש..., חשוב ש... ניתן לומר .., מן הראוי ל..

איך כותבים טיעון?

כאשר מחווים דעה או מציגים עמדה, כדאי להשתמש במבנה הבא:

טענה:

בתחילה מציגים את הדעה, הטענה: לדעתי, אני חושב/ת ש..., נראה לי ש..., צריך ל...

ביסוס:

בהמשך מבססים את הטענה בעזרת נימוקים, סיבות: משום ש... כיוון ש..., היות ש..., ורצוי להביא דוגמות: למשל, כגון, לדוגמה...

מסקנה:

לבסוף מציגים את המסקנות: לכן, משום כך, המסקנה היא...
או את ההמלצות הנובעות מהטענה: רצוי ל..., אני מציע ש..., חשוב ש...
מבנה זה הוא גם המבנה של טיעון בעל-פה

טענה נגדית:

כאשר כותבים טיעון ומבססים את הטענה, כדאי לחשוב על טענות נגדיות ועל התשובות להן. האזינו לטענות נגדיות, או חשבו: מה יאמר מישהו שחושב אחרת? איך תנמקו מדוע אין לקבל טענה זאת?

היגדים לטיעון:

ביטויים אופייניים לטיעון:

דעה, טענה לדעתי, אני חושב/ת ש..., נראה ש..., מן הראוי ש..., צריך ל..., יש ל... / אין ל...
נימוקים, סיבות - משום ש..., כיוון ש..., היות ש...
דוגמות - למשל, כגון, לדוגמה:...

מסקנות - לכן, משום כן, יוצא ש..., מכאן נובע, המסקנה היא, אם כן...
המלצות - רצוי ל..., אני מציע/ה ש..., חשוב ש..., ניתן לומר..., מן הראוי ל...

פצילות : כתיבת טיוטל

א. תכננו טיוטל שלם בהיקף של 15 שורות בשאלה: האם צריך לתת שיצורי בית

בית-הספר?

ב. היצורו היצורים שלפניכם. בחרו צמדה (בעד או נגד), והרחיבו אותה.

נמקו, הסבירו, הדגמו.

ג. חשבו על טענה נגדית איך תתווכחו איתה? איך תפריכו אותה?

ד. כתבו את הטיטול.

ה. בדקו את כתיבתכם - קישור, בהירות, כתיב, פיסוק.

היצורים בעד

■ לדעתי, יש חשיבות לשיצורי בית, כי הם עוזרים לתרגל את החומר.

■ שיצורי הבית עוזרים לזכור ולהבין את החומר.

■ שיצורי הבית מרגילים לעבוד ברצונות.

היצורים נגד

■ לדעתי, שיצורי הבית אינם מועילים, כי...

■ שיצורי הבית מציקים כי...

■ בני נוער צריכים פנאי לביטוי ולמשחקים.

■ אפשר להבין בלי להכין שיצורי בית.

פצילות: טיצון ככתב

איילו שחות צריק לתת לילדים בישראל - שחות מהמקורות או שחות חדשים?
שחות עבריים או שחות לועזיים? שחות עבריים או השחות מארץ המוצא?

א. ערכו דיון בשאלות אלה בכיתה, וכתבו טיצון בעקבות הדיון. תוכלו להזכיר
מנהלים בעדות/בארצות שונות.

ב. היצלו במבנה הבא, כדי לכתוב את הטיצון:

טענה: לדעתי.../אני חושבת ש... מה אני רוצה לומר?

נימוק: הנימוק שלי (מפני ש..., כי...) מהי הסיבה שאני חושבת כך?

ההסברים שלי איך אסביר למי שאינם מבינים?

הדוגמות שלי (למשל, לדוגמה) איילו דוגמות יבהירו?

מסקנה: לסיכום, לכן... מה הן המסקנות/ההמלצות?

12. אמצעים רטוריים

אמצעי שכנוע:

כדי לשכנע את הקוראים, הכותבים משתמשים בדרכים הגיוניות, כגון: נימוקים, דוגמות, נתונים.

הכותבים משתמשים גם באמצעים לשוניים, "אמצעים רטוריים". בטקסט שכנוע נמצא, בדרך כלל, פנייה ישירה אל הנמען – בשאלות רטוריות ובשימוש מרובה בגוף שני, בהוראה, ציווי או פקודה, מה צריך או כדאי לעשות.

אמצעים לשוניים אחרים הם חזרות: חזרות על מילים, על משפטים או על חלקי משפטים. שימוש במילים נרדפות ובניגודים שילוב של ציטוטים, פתגמים, כדי שהמסרים יהיו ברורים, וכן במשפטים קצרים – כדי להקל על הנמענים.

מטרתם של האמצעים הרטוריים היא:

1. להעשיר את לשון הקטע הכתוב (הומור / אירוניה).

2. להתקרב לנמען.

3. להשפיע, לשכנע, להמריץ.

לפניכם רשימה של מספר אמצעים רטוריים ודוגמאות הממחישות כל אמצעי.

אמצעי	דוגמאות
חזרות	1. חזרה על מבנה תחביר: לא ב... לא ב... לא ב... 2. חזרה על מילים
"משחק" במשלב הלשוני	*משלב לשוני נמוך: "בגלל ש..." * בינוני / לשון תקנית/ מדוברת * לשון גבוהה: משום ש... / הואיל ו...
הגזמה	* כולם חושבים * אלף פעמים
לשון נופל על לשון	מילים הדומות בשורשן או בצלילן, אך במשמעות שונה " המַעֲבֵר לַעֲבֹר"
אירוניה/ לשון סגי נהור	ציניות, לגלוג לצורך שכנוע הקורא "חכם גדול" כשהכוונה לטיפש גמור.
שאלות רטוריות	שאלה שהתשובה אליה ידועה מראש או שאין עליה תשובה כלל.
שדה סמנטי	קבוצת מילים או צירופים השייכים לאותו תחום.
האנשה	הענקת תכונות אנושיות לכל מה שאינו אנושי.

אמצעי	דוגמאות
דימוי	שימוש בכ' הדמיון או במילה "כמר" לשם השוואה. * "מתהלך כשיכור"
מטאפורה	צירוף מילים שאינן קיים במציאות. * לב הים.
מילים מנוגדות	מילים הפוכות במשמעותן: * חי- מת * חם קר
מילים נרדפות	מילים שונות בעלות משמעות זהה: * שמש, חמה * ידיד, חבר, רע
שבירת צירופים כבולים	"מצפון תפתח הרעה" - "משמיים תפתח הרעה"
ביטויים וניבים	פשט רגל = התרושש
פירוט	הרפס, מחלות מין שונות, אקזמה, שחפת, אסטמה (נזקי עישון נרגילה)
רצף פעלים	עמלתי, השקעתי יגעתי.

איך עובדים על טקסט טיעון?

1. קריאת הכותרת. לא תמיד תהיה כותרת.
 2. איתור משפט המפתח.
 3. מציאת הרעיון המרכזי/ הטענה המרכזית.
- משפט המפתח** = משפט המגלם בתוכו את עיקר הדברים, את הרעיון המרכזי של הטקסט.
איתורו = זה המשפט שאינו קשור בשום צורה למשפטים אחרים. אין בו מילות זיקה או קישור למשפטים התומכים. הוא עומד בזכות עצמו.
לעתים קרובות מופיע משפט המפתח בתחילת פסקה, אך יש שהוא מופיע בסופה.

ראוי לציין שבטקסט שיש בו יותר מפסקה אחת, יכולים להיות משפטי מפתח בכל פסקה בנפרד, אך יהיה גם משפט מפתח אחד, שיגלם בתוכו את הרעיון המרכזי/ הטענה של כל הטקסט.

לפניכם קטע הדמיה:

כעס

הכעס הוא תוצאה מתסכולים, מאכזבות ומאי-יכולת להשיג מטרות שונות. התסכולים והאכזבות הם מנת חלקנו באופן קבוע, אך לא תמיד הם מלווים בכעס. החברה שבה אנו חיים מחנכת אותנו לבטא רגשות חוס, חיבה, רוק ואהבה, אבל לא מקבלת הבצת כעס בפומבי. מלמדים אותנו להדחיק את רגש הכעס כדי לא לפגוע חליפה במערכות היחסים שלנו עם הסובבים אותנו במשפחה, בחברה או במקום העבודה. ידוע לכל שהדחיקת הכעס או התעלמות ממנו אינן פותרות את הבעיה. נהפוך הוא, אם איננו מבטאים את הכעס, הוא מצטבר ומחריף. אי יכולת לבטא כעס יכולה לגרום נזק רב. כעס שמצטבר גורם להתנהלות גרושה יותר או לביטוי בדרכים עקיפות או סמויות שפוגעות לא פחות, ולעיתים אף יותר, מאשר כעס שמובע בזמן הנכון. כעס הוא רגש אנושי בסיסי. לכעוס פירושו להיות בן אנוש נורמלי. אין צורך להתנצל על היותנו בני אדם. צריך להתנצל כאשר אנו מתנהלים בדרכ לא אנושית. מותר לכעוס, אבל צריך לשלוט בדרכ הבצת הכעס.

תרגיל:

1. סמנו את משפט המפתח שבטקסט.
2. כתבו בלשונכם את הטענה המרכזית של הטקסט.
3. כתבו את המסקנה המוצגת בסיום?

קטע נוסף להדגמה:

הצולט שסובב את הילד הוא צולט של אודל וצוצמה, צולט של אירויט זריט המופיעים סביבו כל הזמן. הוא מרביש מאוים בצולט הזה וחסר יכולת שליטה בו. לא פעם נקלע הילד למצבים שהוא אינו יודע איך להתמודד איתם, והוא חסר אונים לחלוטין. במצבים כאלה הילד יכול לבחור באחת משתי האפשרויות: לסתת, לוותר ולא להיאבק, או לנסות להתמודד עם המצב. נסיכה וויתור אורמים להתעברות החרדה, בעוד שהתמודדות מסייעת להפחתתה.

איך יכול הילד להתמודד עם המצב ולהתעבר על החרדה? עליו לחקור את המצב. ככל שידע יותר על סביבתו, הן הפיזית והן האנושית, הוא יצליח להשתלט על המצב ולהתמודד איתו. ילד מתמודד הוא "ילד סקרן", הבודק תדיר את סביבתו "הילד שמפרק כל דבר, עושה ניסויים ושואל שאלות. ככל שהוא מצליח ב"משימותיו" הוא מתחלק, לומד להשתלט על הסביבה וחרדתו פוחתת.

תרופה:

1. סמנו את משפט המפתח של הטקסט.
2. כתבו בלשונכם את הטענה המרכזית של הטקסט.
3. חקרו לקטע כותרת שתבטא את הרעיון המרכזי.

רואים "שחור-לבן"

מוכרת האמירה: "יש להקשיב לפני הצדדים של כל בעיה". בביטוי הזה נמצאת הנחה שבאמת לכל בעיה יש שני צדדים, ושני צדדים בלבד. זו ראיית דברים של "שחור/לבן", כלומר שכל מה שאינו טוב הוא בהכרח רע, ומה שאינו רע, מובן שהוא טוב. למשל: כשמדובר במלך מתיימים אותו כ"מלך טוב" או "מלך רע", או כשמתייחסים למדינה אחרת היא מדינה של "אנשים טובים" או "אנשים רעים", או יותר מכך המדינה כולה היא "בעדנו" או "נגדנו". בהתייחסות כזו נשללת לחלוטין האפשרות של ניטרליות. זו התייחסות דו-צדדית בלבד, בלא מתן אפשרות לשטח ביניים, או למצב ביניים, שאין בו "טוב" מוחלט או "רע" מוחלט. התייחסות כזו נשענת על מצב של מלחמה, בו בוודאי אין דרך אחרת אלא להתייחס לצד השני כצד של הרע המוחלט, מפני שהוא האויב שיש להלחם בו. הבעיה מתחילה כאשר מצבירים את ההתייחסות הדיכוטומית הזו משדה הקרב אל החיים הרגילים של היום-יום. אל התנהלות הממשלה ("ממשלה גרועה") או אל היריב הפוליטי, כלומר המפלגה היריבה, שהופכת להיות "אויב העם". השקפת עולם דו-צדדית עלולה לגרום מצבים קיצוניים ביותר הן בחיי הפרט ("אני שונא/אוהב") והן בחיי העם. רק קבלת המובן מאליו, שלכל בעיה יכולים להיות צדדים רבים, כמו לכל שלטון, או לכל אדם, קבלה כזו תמנע מצבים קיצוניים והתייחסות קיצונית, ותאפשר התמודדות עם הדברים וקבלתם בצורה טובה יותר.

תרגיל:

1. כתבו בלשונכם את הטענה המרכזית של הטקסט.
2. הציגו לפחות שני נימוקים או שתי דוגמאות התומכים בטענה.
3. הציגו את הפתרון לבעיה כפי שמוצג בטקסט.

13. שעשועי לשון

חפשו הרכיבו וכתבו כמה שיותר מילים- מהמילים הבאות : אנציקלופדיה, אנדרלמוסיה
חפשו הרכיבו וכתבו כמה שיותר מילים- מהמילים הבאות : אחשוורוש, גיאומורפולוגיה

תשבץ

הגדרות

<u>3</u>		<u>2</u>		<u>1</u>
				
				<u>4</u>
	<u>5</u>			
				<u>6</u>

מאוזן:

1. העברת נוזלים בין כלים.
4. לא זול.
5. אחד מהתווים.
6. אביזר ברכב.

מאונך:

1. בריאה.
2. יושב ראש (ר"ת).
3. אחז בידו.

<u>3</u>		<u>2</u>		<u>1</u>
				
				<u>4</u>
	<u>5</u>			
				<u>6</u>

הגדרות

מאוזן:

1. בעל חיים דמוי צפרדע.
4. אינו ארוך.
5. רסיסי לילה.
6. אינו שמן.

מאונך:

1. קול הצפרדע.
2. בור.
3. השוואה בין דברים.

הגהה לשונית: נורית צעד
עריכה גראפית: קרן בבלי
הנחייה ולווי פדגוגי: אילת כ"ץ